

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

ЕКОНОМІЧНИЙ ФАКУЛЬТЕТ

Кафедра фінансів, банківської справи та страхування

Кваліфікаційна робота

магістра

на тему Діагностика фінансової безпеки банку АТ «Ощадбанк»

Виконав: студент 2 курсу, групи 8.0739-уб
спеціальності 073 Менеджмент
освітньої програми управління фінансово-
економічною безпекою

_____ С.В. Пупов _____

Керівник к.е.н., доцент Лепьохін О.В.

Рецензент к.е.н., доцент Бехтер Л.А.

Запоріжжя – 2020

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАПОРІЗЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Факультет економічний
Кафедра фінансів, банківської справи та страхування
Рівень вищої освіти магістр
Спеціальність 073 Менеджмент,
освітня програма управління фінансово-економічною безпекою

ЗАТВЕРДЖУЮ

Завідувач кафедри _____ А.П. Кущик

« ____ » _____ 2020 року

**З А В Д А Н Н Я
НА КВАЛІФІКАЦІЙНУ РОБОТУ СТУДЕНТУ**

Пупову Сергію Володимировичу

1. Тема роботи: Діагностика фінансової безпеки банку АТ «Ощадбанк». керівник роботи: Лепьохін Олександр Васильович, к.е.н., доцент затверджені наказом ЗНУ від 18 червня 2020 року № 810-с.
2. Строк подання студентом роботи: 2 грудня 2020 року.
3. Вихідні дані до роботи: навчальні посібники, монографічні дослідження та наукові статті вітчизняних і зарубіжних авторів, матеріали науково-практичних конференцій, фінансова звітність банку АТ «Ощадбанк».
4. Зміст розрахунково-пояснювальної записки (перелік питань, які потрібно розробити): дослідити сутність фінансової безпеки банку; розглянути особливості формування механізму управління фінансовою безпекою банку; розглянути методичні підходи до діагностики фінансової безпеки банку; надати організаційно-економічні характеристики АТ «Ощадбанк»; здійснити діагностику показників ефективності діяльності банку АТ «Ощадбанк»; запропонувати заходи щодо підвищення ефективності формування системи забезпечення фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».
5. Перелік графічного матеріалу (з точним зазначенням обов'язкових креслень): кваліфікаційна робота містить 15 рис., 24 табл.

6. Консультанти розділів роботи

Розділ	Прізвище, ініціали та посада консультанта	Підпис, дата	
		завдання видав	завдання прийняв
1	Лепьохін О.В., доцент	13.07.2020 р.	20.08.2020 р.
2	Лепьохін О.В., доцент	21.08.2020 р.	01.10.2020 р.
3	Лепьохін О.В., доцент	02.10.2020р.	13.11.2020 р.

7. Дата видачі завдання: 18 червня 2020 року

КАЛЕНДАРНИЙ ПЛАН

№ з/п	Назва етапів кваліфікаційної роботи	Строк виконання етапів роботи	Примітка
1.	Складання бібліографії та вивчення літературних джерел	18.06.2020 р. – 30.06.2020 р.	виконано
2.	Виконання вступу	01.07.2020 р. – 12.07.2020 р.	виконано
3.	Виконання розділу 1	13.07.2020 р. – 20.08.2019 р.	виконано
4.	Виконання розділу 2	21.08.2020 р. – 01.10.2020 р.	виконано
5.	Виконання розділу 3	02.10.2020 р. – 13.11.2020 р.	виконано
6.	Формування висновків	14.11.2020 р. – 23.11.2020 р.	виконано
7.	Оформлення роботи, одержання відгуку та рецензії	24.11.2020 р. – 30.11.2020 р.	виконано
8.	Подання роботи на кафедру	02.12.2020 р.	виконано

Студент _____ С.В. Пупов
(підпис) (ініціали та прізвище)Керівник роботи _____ О.В. Лепьохін
(підпис) (ініціали та прізвище)**Нормоконтроль пройдено**Нормоконтролер _____ Л.А. Бехтер
(підпис) (ініціали та прізвище)

РЕФЕРАТ

Кваліфікаційна робота: 102 с., 15 рис., 24 табл., 70 джерел, 2 додатки.

Об'єктом дослідження є процеси оцінювання показників фінансового стану банку в системі забезпечення діагностики фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади забезпечення фінансової безпеки банку.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є узагальнення та вдосконалення системи діагностики фінансової безпеки банків, а також розробка практичних рекомендацій щодо підвищення рівня фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Методи дослідження: системний, економіко-статистичний, графічний, табличний, порівняльний, логічний, нормативно-розрахунковий методи аналізу, групування та графоаналітичний метод.

Одержані результати та їх новизна: удосконалено методику аналізу прибутковості банку на основі моделі проведення факторного аналізу показнику прибутковості (ROE) за чітко визначеною та логічною схемою з урахуванням впливу величини операційних та неопераційних витрат та величини дохідних активів.

Сформульовані в кваліфікаційній роботі магістра теоретичні узагальнення та практичні рекомендації щодо формування ефективної системи діагностики фінансової безпеки можуть бути застосовані в діяльності банківських установ.

ДІАГНОСТИКА, ЕФЕКТИВНІСТЬ, КАПІТАЛ, РЕНТАБЕЛЬНІСТЬ,
РЕСУРСИ, ФІНАНСОВА БЕЗПЕКА

SUMMARY

Qualifying work: 102 pp., 15 fig., 24 tab., 70 references, 2 annex.

The object of the study is the process of assessing the financial condition of the bank in the system of financial security diagnostics JSC «Oschadbank».

The subject of the study is the theoretical, methodological and practical principles of ensuring the financial security of the bank.

The purpose of the master's qualification work is to generalize and improve the system of diagnostics of financial security of banks, as well as to develop practical recommendations for improving the level of financial security of JSC «Oschadbank».

Based on the purpose, the objectives of the study were as follows: to explore the essence of financial security of the bank; to consider features of formation of the mechanism of management of financial safety of bank; consider methodological approaches to the diagnosis of financial security of the bank; provide organizational and economic characteristics of JSC «Oschadbank»; to carry out diagnostics of indicators of efficiency of activity of bank of JSC «Oschadbank»; propose measures to increase the efficiency of the financial security system of JSC «Oschadbank».

Research methods. The following research methods were used in performing the master's qualification work: systemic, economic-statistical, graphical, tabular, comparative (in the study of the bank's financial security management system and financial condition diagnostics), logical, normative-calculated (in assessing the efficiency of JSC «Oschadbank») and determination of normative values), methods of analysis, grouping and graphoanalytical method.

The obtained results and their novelty: the method of bank profitability analysis based on the model of factor analysis of profitability index (ROE) according to a clearly defined and logical scheme has been improved, and provides for determining the impact of operating and non-operating expenses and income assets.

Theoretical generalizations and practical recommendations formulated in the master's qualification work on the formation of an effective system of financial security diagnostics can be applied in the activities of banking institutions.

DIAGNOSIS, EFFICIENCY, CAPITAL, PROFITABILITY, RESOURCES,
FINANCIAL SECURITY

ЗМІСТ

ВСТУП	8
1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	11
1.1 Сутність фінансової безпеки банку	11
1.2 Механізм управління фінансовою безпекою банку	22
1.3 Методичні підходи до діагностики фінансової безпеки банку	31
Висновки до розділу 1	38
2 ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «ОЩАДБАНК» В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ	40
2.1 Організаційно-економічна характеристика банку	40
2.2 Оцінювання ресурсної бази банку	45
2.3 Аналіз показників ефективності діяльності банку	55
Висновки до розділу 2	68
3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ АТ «ОЩАДБАНК»	70
3.1 Удосконалення методики аналізу прибутковості діяльності банку	70
3.2 Визначення економічного капіталу як перспективного напрямку управління ризиками банку	82
Висновки до розділу 3	88
ВИСНОВКИ	91
СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ	96
ДОДАТКИ	103

ВСТУП

В умовах загострення кризових явищ в економіці однією з основних проблем, яка стоїть перед вітчизняною банківською системою, є підвищення фінансової безпеки банків. Це дає змогу банкам виконувати функції із забезпечення економіки достатньою кількістю фінансових ресурсів. Зміна ринкової кон'юнктури ставить під загрозу не лише прибутковість діяльності банків, але й взагалі їх функціонування. Створення ефективного механізму управління фінансовою безпекою банку, в практичному використанні дасть змогу збільшити ефективність прийняття управлінських рішень стосовно використання ресурсів банку й забезпечить налагоджене функціонування всієї банківської системи в цілому.

Безпека банків є частиною фінансової безпеки країни. Необхідно зазначити, що банківська система – це найважливіша складова фінансово-кредитної сфери держави. По суті саме стан банківського сектора визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а тому певною мірою і рівень фінансової безпеки держави.

За останні роки все більша кількість науковців приділяє свою увагу дослідженню економічної безпеки банку, зокрема фінансової безпеки, як її основної складової. Як показав огляд економічної літератури, проблемам дослідження фінансової безпеки банків приділяли увагу такі вчені, як Д. Алексєєва, О. Барановський, І. Бланк, Т. Болгар, Р. Вовченко, Р. Гриценко, М. Єрмошенко, Я. Жарій, М. Зубок, О. Кириченко, В. Коваленко, О. Колодізєв, В. Краліч, І. Крупка, В. Левицький, О. Пластун, О. Терещенко, С. Яременко тощо.

Поряд з тим, наявність кризових явищ у банківській сфері та циклічність їх коливань зумовили необхідність поглибленого обґрунтування управлінських та організаційних аспектів фінансової безпеки банків та розробки адекватних підходів до її оцінювання, які були б найбільш прийнятними в сучасних

економічних умовах.

Метою кваліфікаційної роботи магістра є узагальнення та вдосконалення системи діагностики фінансової безпеки банків, а також розробка практичних рекомендацій щодо підвищення рівня фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Виходячи з цієї мети, завдання дослідження полягали у наступному:

- дослідити сутність фінансової безпеки банку;
- розглянути особливості формування механізму управління фінансовою безпекою банку;
- розглянути методичні підходи до діагностики фінансової безпеки банку;
- надати організаційно-економічну характеристику АТ «Ощадбанк»;
- здійснити діагностику показників ефективності діяльності банку АТ «Ощадбанк»;
- запропонувати заходи щодо підвищення ефективності формування системи забезпечення фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Об'єктом дослідження є процеси оцінювання показників фінансового стану банку в системі забезпечення діагностики фінансової безпеки АТ «Ощадбанк».

Предметом дослідження є теоретичні, методичні та практичні засади забезпечення фінансової безпеки банку.

При виконанні кваліфікаційної роботи магістра використані такі методи дослідження: системний, економіко-статистичний, графічний, табличний, порівняльний (при дослідженні управління фінансовою безпекою), логічний, нормативно-розрахунковий (в оцінюванні ефективності діяльності банку АТ «Ощадбанк»), методи аналізу, групування та графоаналітичний метод.

Інформаційну базу кваліфікаційної роботи становлять надбання економічної теорії, наукові праці вітчизняних і зарубіжних вчених у сфері банківської діяльності, законодавчі та нормативно-правові акти України, періодичні та монографічні видання, фінансова звітність банку АТ «Ощадбанк».

Наукова новизна отриманих результатів визначається такими основними положеннями: удосконалено методику аналізу прибутковості банку на основі моделі проведення факторного аналізу показнику прибутковості (ROE) за чітко визначеною та логічною схемою з урахуванням впливу величини операційних та неопераційних витрат та величини дохідних активів.

Практичне значення одержаних результатів і висновків полягає у тому, що сформульовані у роботі теоретичні та практичні узагальнення можуть використовуватися при розробці системи діагностики фінансової безпеки банку.

Апробація результатів дослідження. Основні положення і результати дослідження надруковано у збірнику матеріалів XV Міжнародної науково-практичної конференції «Виклики та перспективи розвитку нової економіки на світовому, державному та регіональному рівнях» (м. Запоріжжя, 2020 р.).

За результатами дослідження подано до друку статтю у збірник наукових праць «Нова економіка».

1 ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

1.1 Сутність фінансової безпеки банку

Фінансова безпека банківської установи безпосередньо впливає на стан банківської системи. Оскільки існує пряма залежність негативного впливу діяльності окремої банківської установи на виникнення банківської кризи в цілому. Це пояснюється тим, що банківські установи в своїй переважній більшості працюють з позиковими коштами. І виникнення будь-яких негативних настроїв у суспільстві можуть спровокувати відтік фінансових ресурсів. І якщо такий відтік відбудеться в одному з провідних банків країни, то це сприятиме масовому відтоку депозитів з банківської системи. Також певні структурні проблемні аспекти функціонування банківського сектору сприяють виникненню недовіри окремому банку. Все це пояснює ту важливу роль, яку відіграє забезпечення фінансової безпеки банків.

У даному аспекті слід зазначити, що визначальним чинником забезпечення економічної безпеки банку є саме фінансова безпека. Адже якщо економічна безпека перш за все відповідає за збереження матеріальних цінностей і здійснення банківських операцій, то метою фінансової її складової є попередження та уникнення загроз для збереження та примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності його діяльності та зміцнення позицій на ринку.

Саме фінансову безпеку пов'язують з такими явищами як фінансова стабільність та стійкість; ступінь ефективності фінансово-економічної діяльності; захищеність інтересів громадян; рівнем стійкості до внутрішніх і зовнішніх ризиків.

Проблема забезпечення фінансової безпеки банку є відносно новим напрямом наукових досліджень. Актуальність даного питання зумовлена необхідністю реалізації національних інтересів щодо створення

конкурентоспроможної, соціально орієнтованої ринкової економіки та забезпечення зростання рівня життя і добробуту населення. Важлива роль у цьому процесі відводиться саме банківському сектору, за допомогою якого здійснюється розподіл та перерозподіл грошових потоків та їх концентрація у пріоритетних галузях економіки; запобігання відпливу капіталів за кордон; забезпечення стабільності національної грошової одиниці; здійснення виваженої політики внутрішніх і зовнішніх запозичень та ін. [7].

Інтеграція вітчизняного банківського сектора у світовий фінансовий простір, з одного боку, зумовила існування додаткових можливостей для залучення дешевших ресурсів, запозичення світового досвіду ведення банківської справи, впровадження сучасних інформаційних технологій, а з іншого – призвела до зростання залежності від кон'юнктури світових фінансових ринків та зумовила підвищення рівня банківських ризиків, що потребує розробки теоретичного базису забезпечення фінансової безпеки банків в умовах посилення макроекономічної нестабільності в країні та світі.

Безпека банків є частиною фінансової безпеки країни. Необхідно зазначити, що банківська система – це найважливіша складова фінансово-кредитної сфери держави. По суті саме стан банківського сектора визначає рівень фінансово-кредитної безпеки, а тому певною мірою і рівень фінансової безпеки держави [12].

Проблеми банківської сфери є одночасно і проблемами фінансової безпеки держави. Саме стабільність і надійність банківської системи, вдосконалення банківського менеджменту і зміцнення його стратегічної складової можуть забезпечити фінансову безпеку держави.

Безпеці банківської діяльності присвячено багато наукових праць, в яких безпека банків розглядається з різних точок зору, зокрема безпеки банків, економічної безпеки, фінансової безпеки, безпеки проведення банківських операцій та ін.

У перекладі з грецької поняття безпека означає «володіти ситуацією» [24]. В економічній літературі безпека банку трактується як: стан стійкої

життєдіяльності, за якого забезпечується реалізація мети банку та основних його інтересів, захист від внутрішніх і зовнішніх дестабілізуючих чинників незалежно від умов функціонування; властивість своєчасно й адекватно реагувати на всі негативні прояви внутрішнього і зовнішнього середовища банку; здатність протистояти різним посяганням на власність, діяльність і імідж банку, створювати ефективний захист від внутрішніх і зовнішніх загроз [20]; стан захищеності банку від внутрішніх і зовнішніх загроз [18]; система заходів, які забезпечують захищеність інтересів власників, клієнтів, працівників і керівництва банку від зовнішніх і внутрішніх загроз [37].

Більш системне визначення поняття «безпека банку» наведено у роботі В. Гамзи та І. Ткачука: це сукупність зовнішніх і внутрішніх умов банківської діяльності, при яких потенційно небезпечні для банківської системи (окремого банку) дії або обставини попереджені, припинені або зведені до такого рівня, при якому не здатні нанести збиток установленому порядку банківської діяльності (функціонуванню банку, збереженню й відтворенню майна й інфраструктури банківської системи або окремого банку) і перешкодити досягненню банком уставних цілей [14].

У даному визначенні забезпечення безпеки банку має здійснюватися на двох рівнях: рівні окремого банку на підставі реалізації заходів банківського менеджменту та на рівні банківської системи на підставі реалізації державних заходів, спрямованих на захищеність інтересів банку (банківської системи в цілому) від внутрішніх та зовнішніх загроз, при цьому, безпека банку має комплексний і багатофункціональний характер, а її реалізація дозволяє реалізувати пріоритетні цілі банку, створити і використати можливості конкурентного середовища для забезпечення його ефективного функціонування та сталого розвитку у довгостроковій перспективі. як критерій ефективності безпеки банківської діяльності переважна більшість організацій розглядає стабільність фінансового й економічного розвитку банку.

В економічній літературі [48] виокремлюють такі види безпеки банку: економічна безпека; фінансова безпека; правова безпека; кадрова безпека

(безпека персоналу); інформаційна безпека; безпека банківських операцій. При цьому, більшу увагу приділяють саме економічній безпеці банку, а фінансову безпеку розглядають фрагментарно як складову економічної безпеки.

Фінансова безпека є важливим елементом економічної безпеки, визначальною складовою умовою її забезпечення. У ній відображається результат діяльності банку по усіх інших напрямках (організаційному, інформаційному, правовому, соціально-психологічному, силовому тощо). Якщо економічна безпека відповідає у першу чергу за збереження матеріальних цінностей і здійснення банківських операцій, то метою фінансової її складової є попередження та уникнення загроз для збереження та примноження фінансових ресурсів банку, забезпечення його стійкості, зростання ефективності його діяльності та зміцнення позицій на ринку. Оскільки ж зазначені завдання є ключовими у діяльності банківської установи, то доречним буде говорити саме про фінансово-економічну безпеку банку.

В наукових дослідженнях і на практиці простежуються дещо різні підходи до визначення сутності фінансової безпеки банку. Найчастіше фінансову безпеку розглядають як складову економічної безпеки банківської установи [5, 9, 26, 45]. Кожен із авторів пропонує та обґрунтовує свій підхід до визначення цього поняття.

Щодо сутнісної характеристики даної дефініції, то, зокрема, О.І. Барановський визначає фінансову безпеку банку як сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди ефективному функціонуванню банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненню банком статутних цілей; а також як стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості і незалежності та середовища, в якому він функціонує [5].

Заслуговує на увагу підхід запропонований О. Хитріним, згідно з яким фінансова безпека банку розглядається як динамічний стан, при якому банк

[62]:

- юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції;
- забезпечує захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз;
- володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації такого потенціалу.

Т. Болгар наводить сутнісну характеристику дефініції «фінансова безпека банку» як стану банку, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку [10]. На її думку, основою системи фінансової безпеки банків є три підсистеми:

- фінансової діагностики;
- фінансових важелів і методів забезпечення фінансової безпеки;
- контролю і аналізу результатів.

На думку Т. Болгар [10] та С. Побережного [45], ключовими характеристиками фінансової безпеки банку є: забезпечення рівноважного і стійкого фінансового стану банку; сприяння ефективній діяльності банку; дозволяти на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку; нейтралізувати кризи і запобігати банкрутствам.

Найбільш поширені підходи до визначення цієї категорії представлено в табл. 1.1.

З таблиці ми бачимо, що деякі науковці пов'язують фінансову безпеку з фінансовою стійкістю і стабільністю; інші – зі ступенем ефективності фінансово-економічної діяльності; рівнем достатності власного капіталу; ступенем захищеності інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави; рівнем стійкості до зовнішніх і внутрішніх ризиків.

Таблиця 1.1 – Підходи до визначення поняття «фінансова безпека банку»

Автор (и)	Визначення
О.Барановський [5], А.Ткаченко К. Маменко [59]	Фінансова безпека комерційного банку – це: – сукупність умов, за яких потенційно небезпечні для фінансового стану комерційного банку дії чи обставини попереджені чи зведені до такого рівня, за якого вони не здатні завдати шкоди встановленому порядку функціонування банку, збереженню й відтворенню його майна та інфраструктури і перешкодити досягненням банком статутних цілей; – стан захищеності фінансових інтересів комерційного банку, його фінансової стійкості, а також середовища, в якому він функціонує.
Т. Болгар [10], А. Єпіфанов [24]	Фінансова безпека банку – це стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.
Ю. Голобородько [17]	Фінансова безпека банківських установ – такий її стан, який характеризується оптимальним рівнем залучення і розміщення ресурсів при мінімізації загроз та негативних явищ і характеризує здатність банків до саморозвитку, підвищення ефективності та конкурентоздатності.
С. Дмитров [20], Д. Фадєєв [61]	Фінансова безпека банку – це захист фінансових інтересів банку, його фінансової стійкості і середовища, в якому він функціонує.
Н. Євченко [22] О. Криклій [3], Н. Зачосова [26]	Фінансова безпека банку – це такий його фінансовий стан, який характеризується збалансованістю системи фінансових показників, стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, а також забезпечує ефективний розвиток банку в поточному та наступних періодах.
О. Литовченко, Б. Самойлов [19]	Фінансова безпека банку – стан банківської установи, що характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, його здатністю досягати поставлених цілей і генерувати фінансові ресурси в достатньому обсязі для забезпечення поточної діяльності та стійкого розвитку.
С. Побережний [45]	Фінансова безпека банку – це важлива складова фінансової, а тому і національної безпеки, це такий стан банківської установи, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз, її здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.
О. Хитрін [62]	Фінансова безпека банку – динамічний стан, при якому він: – юридично і технічно здатний виконувати і реально виконує властиві йому функції; – забезпечує стійкий захист життєво важливих соціально-економічних інтересів громадян, господарюючих суб'єктів, суспільства та держави від негативного впливу внутрішніх і зовнішніх загроз; – володіє потенціалом як для кількісного, так і для якісного зростання і має в своєму розпорядженні механізми для реалізації даного потенціалу.

Узагальнюючі розглянуті підходи до сутності фінансової безпеки банку слід зазначити, що поняття фінансова безпека банку – це такий стан банківської установи (банківської системи в цілому), що в першу чергу характеризується

здатністю банку протидіяти можливим як зовнішнім та внутрішнім загрозам діяльності банку для забезпечення повноцінного функціонування та сталого розвитку в умовах негативного впливу зовнішнього середовища та захищеності фінансових інтересів зацікавлених сторін (власників, клієнтів, працівників, керівництва, держави), а основною метою безпеки банку є забезпечення достатнього рівня конкурентоспроможності та попередження можливості щодо отримання збитків або втрати частини прибутку внаслідок впливу внутрішніх та зовнішніх загроз.

В наукових джерелах [3, 5, 10, 17, 20, 24, 29] обґрунтовано загальні принципи, які відображують філософію, об'єктивні закони і закономірності безпосереднього процесу забезпечення фінансової безпеки банківської установи, а саме:

- комплексність: передбачає що враховуються зовнішні та внутрішні загрози, які мають вплив на фінансову безпеку банку;

- об'єктивність: оцінювання імовірності зниження рівня фінансової безпеки повинно здійснюватись на засадах сучасних методичних підходів, а не певному суджені аналітиків;

- безперервність і оперативність: передбачає, що існуюча система забезпечення фінансової безпеки банку здійснюється на постійній основі та відповідно дозволяє вчасно розпізнавати та реагувати на вплив зовнішніх та внутрішніх загроз;

- конфіденційність: вся внутрішня інформація банку стосовно імовірності виникнення кризових явищ та відповідно зниження фінансової надійності повинна бути комерційною таємницею банківської установи, оскільки її оприлюднення може викликати негативну реакцію клієнтів банку;

- законність: усі заходи, що здійснюються в рамках, які необхідні для забезпечення фінансової безпеки банківської установи, повинні ґрунтуватися лише на чинних Законах України, постановах КМУ, Указах президента України, нормативних актах НБУ, статуту банку;

- самостійність і відповідальність: усі підрозділи та відповідальні особи

за фінансову безпеку банку мають у своєму розпорядженні всі необхідні інструменти для оперативного та ефективного вирішення завдань поставлених перед ними. Усі повноваження працівників і відповідних підрозділів за безпеку банківської установи повинні суворо дотримуватись нормативних актів банк банківської установи;

– економічна доцільність: безпосереднє забезпечення фінансової безпеки в кінцевому результаті не повинно призводити до погіршення результатів діяльності банку та його фінансового стану, бути на заваді реалізації його інтересів та відповідно усі витрати на її здійснення мають бути безпосередньо пов'язанні з їх ефективністю;

– цілеспрямованість: підтримання фінансової безпеки здійснюються у суворій відповідності до завдань, які вирішує банк згідно із затвердженою його керівництвом комплексною програмою безпеки.

Таким чином, під фінансовою безпекою банківської установи розуміють такий стан фінансових відносин, за якого створюються сприятливі умови та відповідно необхідні ресурси для здійснення розширеного відтворення, економічного зростання та підвищення рівня фінансового стану банку, удосконалення фінансової системи задля успішної протидії як внутрішнім і зовнішнім чинникам, що дестабілізують фінансовий стану банківської системи в цілому.

Забезпечення належного рівня фінансової безпеки банківських установ є основною умовою для їх стабільної, ефективної та безкризової діяльності. Для того, щоб її досягти наявна система повинна визначати усі потенційні проблеми в діяльності банку, усувати їх та відповідно провадити контроль над результативністю заходів щодо забезпечення фінансової безпеки [63].

Відповідно, як основні складові фінансової безпеки банку можна визначити: систему управління ризиками, фінансову стійкість, рівень капіталізації та достатність власного капіталу для покриття банківських ризиків, якість кредитного та інвестиційного портфелів і, як наслідок, банківських активів в цілому, рівень рентабельності банківської діяльності,

фінансовий потенціал, рівень корпоративного контролю, конкурентоспроможність банку та банківських послуг на ринку, частку іноземного капіталу у статутному капіталі та ін.

Основною метою фінансової безпеки банку є забезпечення конкурентоспроможності як окремого банку, так і банківської системи загалом на ринку банківських послуг і недопущення можливості отримання збитків або втрати частини прибутків унаслідок реалізації внутрішніх та зовнішніх загроз [18].

Питання забезпечення фінансової безпеки необхідно розглядати паралельно зі шляхами протидії наявним і потенційно можливим загрозам. На сьогодні немає єдиного підходу до визначення загроз фінансовій безпеці банку. Більшість науковців пропонують власні класифікації таких загроз, однак найбільш вдалим є поділ загроз на зовнішні (з боку клієнтів, партнерів, конкурентів, держави) та внутрішні (з боку власників, адміністрації, менеджерів підрозділів, спеціалістів та ін.).

У цілому усі загрози безпеці банківських установ можливо розподілити на дві великі групи – внутрішні й зовнішні.

До зовнішніх загрози належать ті, що містять у собі чинники, які є результатом безпосереднього впливу зовнішнього середовища на банківську установу а саме [8]:

- несприятливе макроекономічне середовище, ринкові ризики та масштабні банківські кризи;
- відсутність стабільності у податковій, кредитній та страховій політиці;
- низький рівень довіри населення та суб'єктів господарювання до банківського сектору
- наявність великої конкуренції у банківському середовищі;
- недостатній рівень фінансової стійкості та як результат, фінансової надійності банківської системи;
- наявність не системного банківського регулювання та нагляду, в тому числі недосконалість механізму використання монетарних інструментів;

- висока залежність банківських установ від зовнішніх джерел фінансування;
- значні коливання курсу національної валюти відносно інших валют (інфляція, дефляція);
- відкритість (доступність) міжбанківського ринку;
- політична та геополітична нестабільність;
- зміни процентних ставок;
- високий рівень проблемних активів, що призводить до збільшення проблемних кредитів;
- можливість знецінення майна, що перебуває у забезпеченні за кредитними операціями банків (зокрема, через нестабільність цін нерухомість, кризові явища в окремих галузях економіки тощо).

До внутрішніх загроз належать чинники, які прямо або безпосередньо генеруються банківською установою, або є частиною її внутрішнього середовища. До основних внутрішніх загроз відносять [33]:

- недосконале організаційне забезпечення системи фінансового менеджменту банку;
- низька дохідність певних банківських операцій;
- недотримання банком нормативів ліквідності;
- слабка маркетингова політики банківської установи;
- неефективна система фінансового моніторингу в банку;
- наявність каналів витоку інформації з банку;
- низький рівень капіталізації банку;
- низький рівень залучення іноземної валюти і готівки у національній валюті, що знаходиться у населення.

Для банківської установи можна визначити ряд чинників, які можуть спричинити погіршення банківської безпеки, а також виробити заходи, що сприяють зменшенню негативного впливу цих чинників.

Узагальнену систематизація загроз фінансовій безпеці банку наведено в табл. 1.2.

Таблиця 1.2 – Систематизація загроз фінансовій безпеці банку [21]

Чинники	Заходи нейтралізації негативного впливу
Сплановане швидке вилучення групою клієнтів, вкладників значного обсягу коштів з банку, що призводить до погіршення його платоспроможності.	Диверсифікація пасивів, для забезпечення незалежності банку від джерел фінансування, поведінку яких важко прогнозувати.
Блокування іншими фінансовими установами активів банку.	Розміщення коррахунків лише в авторитетних фінансових установах. Моніторинг їх фінансового стану і політичних залежностей;
Доведення до фіктивного банкрутства підприємств - позичальників банку, обсяги заборгованості яких перед банком знижують його платоспроможність.	Введення в керівництво підприємств – великих позичальників представників банку.
Використання засобів масової інформації для дискредитації банківської установи.	Проведення постійної іміджевої рекламної кампанії; проведення заходів, спрямованих на забезпечення прозорості фінансового стану банку.
Політичний вплив на рух капіталів;	Незалежність або зменшення залежності від політичних капіталів; дотримання всіх вимог нормативно-правових актів при здійсненні таких операцій.
Витіснення банку з певних сегментів ринку банківських послуг.	Проведення виваженої цінової політики, інтеграція банку в регіональні економічні проекти.
Демпінгування на ринку послуг.	Проведення постійної роботи з підвищення ефективності та зменшення собівартості банківських послуг.
Втрата ключового кваліфікованого персоналу через їх перехід в інші, конкуруючі банки.	Проведення виваженої кадрової політики, оплати праці та надання соціального захисту працівникам банку.

Таким чином, в умовах посилення макроекономічної нестабільності, зростання зовнішніх та внутрішніх загроз фінансова безпека банку є важливим інструментом реалізації його інтересів та пріоритетних цілей, нарощування фінансового потенціалу для кількісного та якісного зростання, зміцнення позицій на ринку банківських послуг, забезпечення нормального функціонування та сталого розвитку [1].

Усвідомлення сутності поняття «фінансова безпека банку» дозволить комплексно та системно визначити та описати загальні вимоги до самозахисту, саморозвитку та самозбереження вітчизняного банківського сектора в умовах глибоких структурних економічних перетворень у світі.

Своєчасне реагування на внутрішні та зовнішні загрози дозволить

сформувати надійну систему забезпечення фінансової безпеки банку.

При цьому, система фінансової безпеки банку має знаходитися у постійному розвитку та постійно адаптуватися до змін зовнішнього і внутрішнього середовища для підвищення конкурентоспроможності вітчизняного банківського сектора, стійкість та стабільність роботи якого визначають фінансову рівновагу в країні.

1.2 Механізм управління фінансовою безпекою банку

Управління фінансовою безпекою банку забезпечує стан банківської установи, який характеризується стійкістю до внутрішніх і зовнішніх загроз, досягненням максимально можливої платоспроможності та стійкості банку, ліквідності його балансу, ефективної структури капіталу й найбільш прибуткових напрямів його вкладень, здатністю досягати поставлені цілі і генерувати достатні фінансові ресурси для забезпечення стійкого розвитку.

Формування системи управління у сфері забезпечення фінансової безпеки банку відбувається на основі поставленої мети. Науковці формулюють мету управління фінансовою безпекою банку по-різному:

по-перше, це досягнення максимальної стабільності функціонування і навіть створення основи й перспектив зростання незалежно від об'єктивних та суб'єктивних загрозливих факторів;

по-друге, це усунення можливостей завдання шкоди банку або втрати ним вигоди, забезпечення його стійкого й максимально ефективного функціонування в цей час та накопичення достатнього потенціалу розвитку для зростання в майбутньому, якісна реалізація операцій та угод;

по-третє, безперервно-стійка підтримка стану, який характеризується збалансованістю й стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз [9]

Управління фінансовою безпекою банку – це є особливий вид здійснення фінансового менеджменту фінансово-кредитної установи, який спрямований на забезпечення найвищих результатів фінансової діяльності банку та мінімізації

впливу загроз в процесі досягнення фінансових інтересів як в короткостроковому, так й у довгостроковому періоді. Забезпечення ефективної взаємодії усіх елементів системи управління фінансовою безпекою банку дозволить досягти запланованих результатів банківської діяльності за певний період.

Забезпечення фінансової безпеки банку має ґрунтуватись на системному підході, а формування оптимальної системи безпеки банку потребує розроблення стратегії, концепції реалізації, визначення відповідного інструментарію та етапів забезпечення безпеки [6].

Щоб сформувавши ефективний механізм управління фінансовою безпекою банку, потрібно чітко розуміти сутність поняття «механізм управління» та проаналізувати головні підходи.

Саме тому для визначення та формування ефективного механізму управління фінансовою безпекою банківської установи варто розглянути основні підходи до визначення поняття «механізм управління безпекою банку», що наведені в табл. 1.3.

Таблиця 1.3 – Визначення поняття «механізм управління безпекою банку» у працях науковців [19]

Автор	Визначення
М. І. Круглова	Сукупність економічних, мотиваційних, організаційних і правових засобів цілеспрямованої взаємодії суб'єктів господарювання та вплив на їхню діяльність, які забезпечують узгодження інтересів взаємодіючих сторін, об'єктів і суб'єктів управління банку.
В. С. Пономаренко	Сукупність форм, методів, структур і засобів управління, які об'єднані загальною метою та за допомогою яких здійснюється об'єднання й узгодження громадських, групових та окремих інтересів, забезпечуються функціонування й розвиток банку.
В. Н. Бурков, К. С. Горячева, І. Б.Медведева	Сукупність управлінських рішень та елементів впливу на процес їх розробки й реалізації відносно забезпечення захисту своїх інтересів від будь-якого негативного впливу.

Отже, механізм управління фінансовою безпекою банку – це сукупність фінансово-економічних, фінансово-мотиваційних, фінансово-організаційних та фінансово-правових процедур прийняття управлінських рішень щодо

забезпечення захисту фінансових інтересів банку, які дають змогу узгоджувати інтереси взаємодіючих сторін, об'єктів і суб'єктів управління й спрямовані на своєчасне виявлення, попередження, нейтралізацію та ліквідацію загроз [30].

На нашу думку, серед запропонованих науковцями варіантів основну увагу варто звернути не на підходи до визначення цього поняття, а на формування ефективної взаємодії суб'єктів для управління безпекою банківської установи й узгодження соціальних, групових та окремих інтересів, оскільки саме вони формуватимуть головні складники механізму управління безпекою банку на макрорівні та визначатимуть основні напрями організації управління безпекою банківської установи на макрорівні, а їх взаємодія буде головним «бар'єрним» елементом забезпечення фінансової безпеки банку під час дії негативних зовнішніх і внутрішніх чинників середовища [32].

Варто зазначити, що існує багато різних думок щодо основних складників механізму управління фінансовою безпекою банку. Зокрема, І.О. Бланк вважає, що компонентами механізму управління фінансовою безпекою є система державного нормативно-правового регулювання безпеки, ринковий механізм регулювання безпеки, внутрішній механізм управління безпекою, система методів управління, система інструментів управління [9].

До складу механізму управління фінансовою безпекою входять економічні закономірності, цілі та завдання управління, організаційна структура, принципи управління, методи управління фінансами, кадри управління, техніка й технологія управління, критерії оцінки ефективності системи управління фінансами [30].

Отже, на нашу думку, до складників механізму управління фінансовою безпекою банку можна віднести суб'єктів й об'єктів управління, фінансові інтереси, мету та завдання управління, принципи, функції управління.

Серед суб'єктів управління фінансовою безпекою – керівники банківських установ, а у великих за розмірами банках створюються відповідні служби безпеки банку, які виконують завдання, пов'язані з контролем операцій щодо незаконно отриманих коштів і забезпеченням зберігання готівки,

фінансових документів, цінних паперів.

Основні об'єкти управління фінансовою безпекою – не лише фінансові ресурси (капітал, залучені та позичені кошти), за допомогою яких банк виконує свою діяльність, але й ті сфери, які він обслуговує [40].

Наступний елемент механізму – фінансові інтереси. Саме на їх захист націлене забезпечення фінансової безпеки банківської системи. Система фінансових інтересів уключає [58]:

- інтереси кредиторів (отримання вкладниками максимального прибутку від надання позичкового капіталу в тимчасове користування банкам);
- інтереси позичальників (максимізація корисності або прибутку позичальників за рахунок використання грошової вартості, отриманої від банків на умовах платності та поверненості);
- інтереси банків: отримання банками максимального прибутку від виконання своєї діяльності;
- інтерес центрального банку (стабільність національної валюти);
- інтереси суб'єктів економіки (повне задоволення потреб економіки в грошовій масі).

Потрібно зазначити, що для ефективного управління фінансовою безпекою банку потрібні наявність високого ступеня гармонізації, узгодження фінансових інтересів суб'єктів господарювання банку з інтересами навколишнього середовища.

Необхідна умова для нормального та ефективного функціонування механізму управління фінансовою безпекою банку – дотримання комплексу принципів.

До головних серед них можна віднести наступні принципи [40]:

- комплексність – забезпечення безпеки персоналу, матеріальних та фінансових ресурсів від можливих загроз усіма доступними законними засобами, методами; забезпечення безпеки інформаційних ресурсів протягом усього життєвого циклу, на усіх технологічних етапах їх обробки та використання, в усіх режимах функціонування;

– спроможність системи до розвитку та вдосконалення відповідно до змін умов функціонування суб'єкта;

– своєчасність – попереджувальний характер заходів щодо забезпечення безпеки. Постановка завдань, формування комплексної безпеки на попередніх стадіях розробки системи безпеки на підставі аналізу та прогнозування обставин, загроз безпеці, а також розробка ефективних заходів попередження;

– безперервність – використання злочинцями законних і незаконних методів з метою боротьби з методами захисту, що забезпечують безпеку діяльності;

– активність – захист інтересів банківських установ шляхом використання стандартних і нестандартних методів;

– законність – система безпеки на основі законодавчої бази, що регулює процес здійснення банківської діяльності;

– обґрунтованість – заходи і засоби захисту, які повинні реалізовуватися на сучасному рівні розвитку безпеки та відповідати встановленим вимогам і нормам;

– економічна доцільність – співставлення можливих збитків та витрат на забезпечення безпеки (критерій «ефективності – вартість»);

– спеціалізація – залучення до розробки та впровадження заходів та засобів захисту спеціалізованих підрозділів або установ;

– взаємодія та координація – здійснення заходів забезпечення безпеки на основі чіткої взаємодії усіх зацікавлених підрозділів та служб, сторонніх спеціалізованих установ;

– удосконалення заходів і засобів захисту на основі власного досвіду, нових технічних засобів з урахуванням зміни методів і засобів розвідки, схем відмивання грошей, фінансування тероризму та фінансового шпіонажу;

– централізація управління – самостійне функціонування системи безпеки за єдиними організаційними, функціональними та методологічними принципами з централізованим управлінням системою безпеки.

До функцій у системі управління фінансовою безпекою банку відносять:

- визначення потенційних проблем, до складу яких входять такі параметри, як ідентифікація проблеми, оцінка її масштабів, визначення факторів, що призвели до виникнення проблеми й можуть погіршити ситуацію;
- усунення проблем – вибір потрібних важелів впливу на неї, а також визначення методів її усунення;
- контроль результативності – аналіз ефективності вжитих заходів і повторна перевірка наявності цієї проблеми;
- забезпечення ефективного фінансового управління за допомогою використання відповідного фінансового інструментарію та специфічних методів фінансового управління.

Отже, ефективна політика управління фінансовою безпекою банку повинна мати на меті план дій щодо забезпечення стабільних показників фінансового стану банку як у поточному, так і в перспективному періодах, та усунення можливості впливу зовнішніх і внутрішніх загроз його безпеці.

Система фінансової безпеки банку повинна виконувати чітко визначені функції, основними з яких є [45]:

- визначення потенційних проблем, до складу яких входять такі параметри, як ідентифікація проблеми, оцінювання її масштабів, визначення чинників, що призвели до виникнення проблеми й можуть погіршити ситуацію;
- усунення проблем – вибір потрібних важелів впливу на неї, а також визначення методів її усунення;
- контроль результативності – аналіз ефективності вжитих заходів і повторна перевірка наявності цієї проблеми;
- забезпечення ефективного фінансового управління за допомогою використання відповідного фінансового інструментарію та специфічних методів фінансового управління.

Саме тому, відповідно до поставленої мети й наявних функцій, процес формування механізму управління фінансовою безпекою банку, на нашу думку, включає такі сім основних етапів (рис. 1.1).

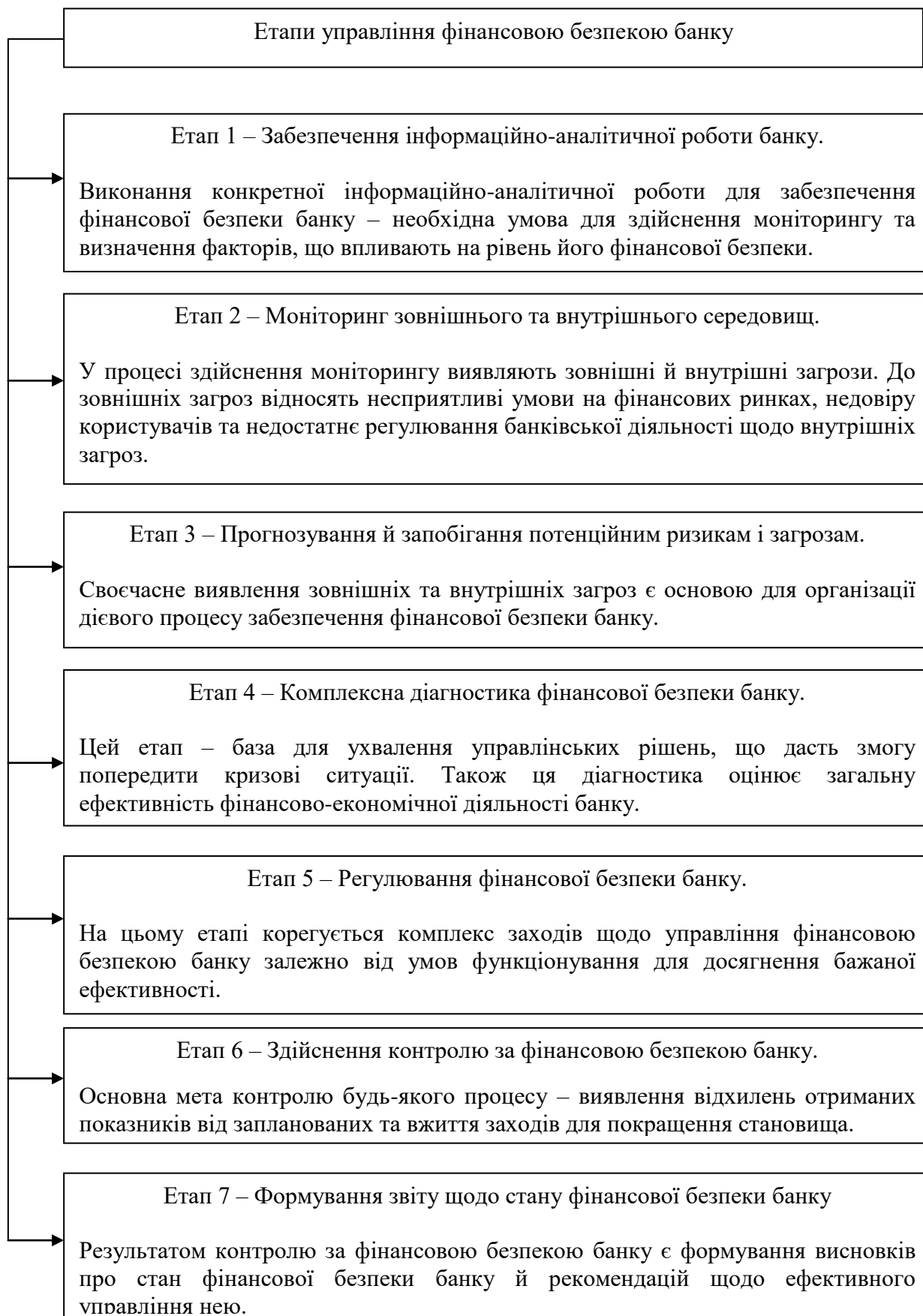

Рисунок 1.1 – Етапи управління фінансовою безпекою банку [32]

На основі аналізу методичних підходів наведено механізм управління

фінансовою безпекою (рис. 1.2), який є однією з важливих умов ефективного функціонування банку. Оскільки саме суб'єкти управління – керівництво банку та служба фінансової безпеки, які приймають рішення й несуть відповідальність за ефективність процесу управління його фінансовою безпекою, формують фінансові інтереси, установлюють мету та завдання, які потрібно досягти в процесі управління фінансовою безпекою.

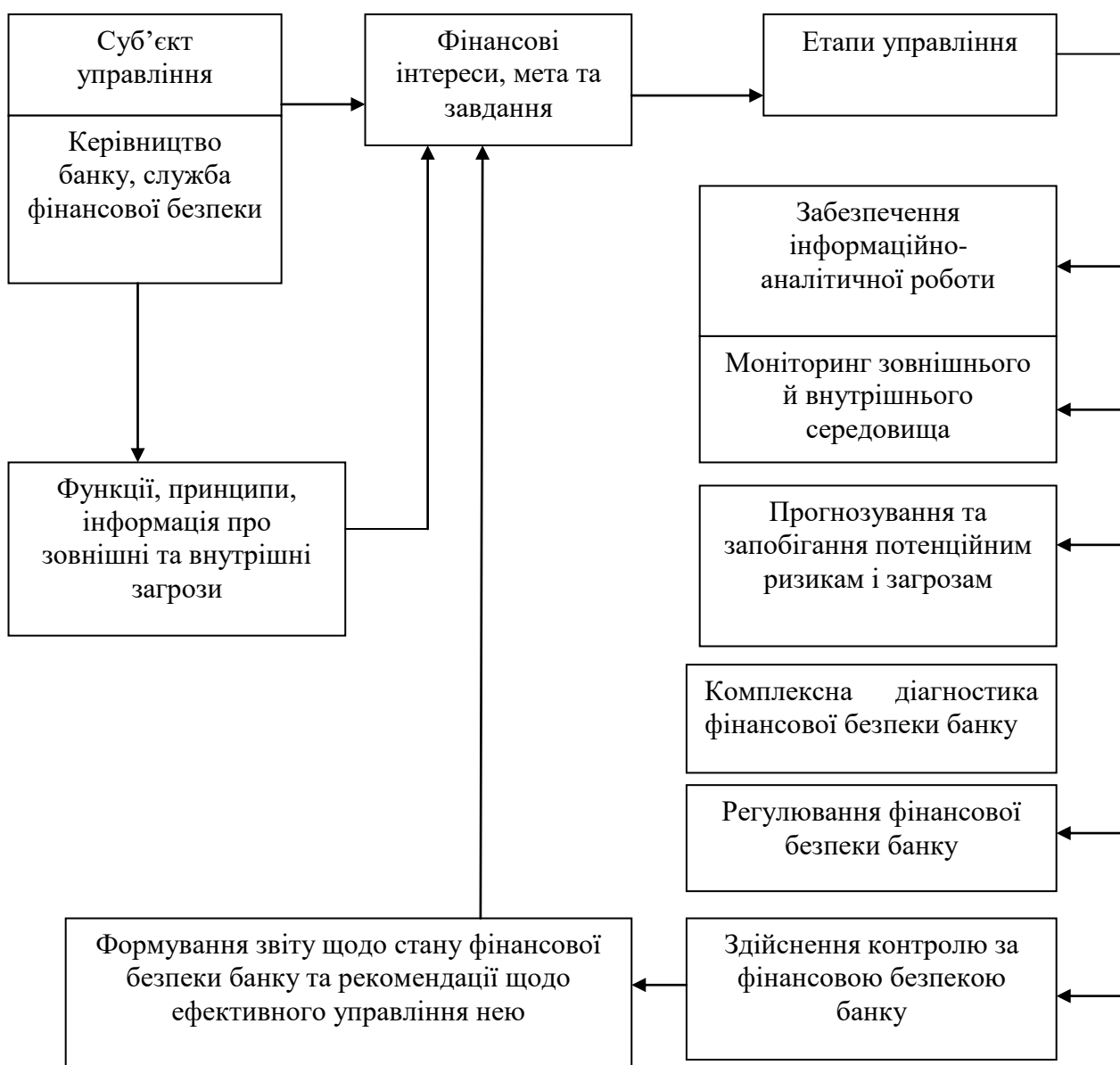

Рисунок 1.2 – Механізм управління фінансовою безпекою банку [32]

Формування мети й завдань здійснюється на основі функцій і принципів

управління, а також інформації про загрози безпеці банку.

Потрібно зазначити, що механізм управління фінансовою безпекою банку багатогранний та складний процес, головна умова функціонування якого – своєчасність виявлення й усунення загроз фінансовій безпеці банку.

Забезпечення ефективної взаємодії всіх елементів механізму управління фінансовою безпекою банку дасть змогу досягти запланованих результатів банківської діяльності за умов економічної нестабільності. Для кожного банку важливе виконання узгоджених й обґрунтованих дій, спрямованих на підтримку належного рівня фінансової безпеки, оскільки фінансова безпека – це важливий інструмент для досягнення її комерційної мети.

Однією з найважливіших вимог до управління фінансово-економічною безпекою банку є співмірність витрат на забезпечення безпеки банку реальному рівню загроз. Ця вимога пов'язана з реалізацією принципу розумної достатності [55].

Система забезпечення безпеки банку повинна посідати одне з ключових місць у системі управління банком для вчасного виявлення ймовірних ризиків і загроз, попередження їх появи та ефективної нейтралізації, що сприятиме оптимізації фінансового управління банком і підвищенню ефективності його діяльності. При цьому слід враховувати, що система забезпечення безпеки комерційного банку взаємодіє із зовнішнім середовищем, впливаючи на нього та зазнаючи зворотного впливу.

Формування ефективної системи управління фінансовою безпекою банку дозволяє забезпечити його рівноважний і стійкий фінансовий стан, сприяє ефективній діяльності, дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку. Розробка ефективного механізму підвищення фінансової безпеки банку повинна ґрунтуватися на оцінці загроз цій безпеці. Повнота, своєчасність і ефективність заходів управління для усунення, попередження та запобігання існуючих і потенційних загроз для банківської системи значною мірою залежать від адекватної оцінки існуючого рівня банківської безпеки.

1.3 Методичні підходи до діагностики фінансової безпеки банку

В умовах політичної та економічної нестабільності, що супроводжуються тривалими негативними тенденціями у фінансовому секторі, кожен учасник фінансових відносин, що бажає продовжити своє функціонування та досягнути певного рівня рентабельності, має власними силами організувати дієву систему економічної безпеки. Усвідомлення цього відбувається нині на фінансових ринках, де останнім часом спостерігаються масові банкрутства фінансових компаній, згорання їх діяльності, перехід у тіньовий сектор економіки тощо [35].

На сучасному етапі стан української банківської системи характеризується як нестійкий, що підриває довіру до банків як з боку громадян, так і з боку професійних учасників фінансового ринку, регулюючих осіб, економічних агентів-підприємців, аналітиків та науковців. Відновлення та підтримання належного рівня фінансової безпеки банків можливо лише за умов відбудови системи виявлення, класифікації, локалізації загроз та регулювання ризиків банків в умовах мінливого зовнішнього середовища. Якість та ефективність побудованої системи фінансової безпеки банків неможливо оцінити прямими фінансовими показниками, тому що головна мета її діяльності – це недопущення реалізації потенційних загроз [16].

Проблемами оцінювання надійності банків, питаннями банківського менеджменту і аудиту, проблемами аналітичного забезпечення ефективної діяльності комерційних банків, фінансовим аналізом комерційних банків, способами визначення фінансової стійкості та надійності комерційних банків займається значна кількість відомих вчених-економістів. Однак, окремі аспекти використання інформаційно-аналітичних інструментів управління фінансовою безпекою банків потребують подальшого дослідження в контексті формування інформаційної бази управління фінансовою безпекою вітчизняних банківських установ.

Основна мета забезпечення фінансової безпеки банку полягає в

безперервному й стійкому підтриманні стану, який характеризується збалансованістю і стійкістю до впливу зовнішніх і внутрішніх загроз [25].

При цьому, внутрішні загрози генеруються самим банком або є частиною його внутрішнього середовища.

Вони в значній мірі є продуктом неефективного менеджменту банку. До таких загроз належать: недостатність власного капіталу, нестабільна ресурсна база банку, незадовільна структура активів та пасивів, високий рівень ризиків, слабка конкурентна позиція банку і цілий ряд інших. До зовнішніх належать загрози, які виникають як результат впливу зовнішнього середовища на банк, зокрема, політична та економічна криза в країні, економічна кон'юнктура в країні та світі, недосконала регулятивна база, високий рівень корупції, конкуренти тощо [11].

Ключовими завданнями для спеціалістів у галузі фінансової безпеки банківського сектору є розробка спеціальної системи показників, яка найбільш оптимально дозволяла б оцінити рівень фінансової безпеки банківської установи; виявлення чинників росту для банківського сектору у період економічних спадів; розробка спеціальних інструментів, які б дали змогу банківській установі зберегти достатній рівень фінансової безпеки у період економічної кризи [24].

Багаторівневий характер взаємодії банків з іншими суб'єктами ринку зумовлює широкий діапазон підходів до оцінки фінансової безпеки банку. В сучасній науковій літературі пропонується значна кількість різноманітних моделей та методів оцінки стану фінансової безпеки комерційного банку: від загальнонаукових до авторських методик та пропозицій.

Діагностика – це певний набір методичних розробок та характеристик, який дає змогу на ранніх стадіях виявити кризові ситуації, оцінити ступінь їх загрози для фінансової безпеки банку та чинники, що їх спричинили [35].

В економічній літературі розглядається дворівнева система діагностики фінансової безпеки банку, а саме комплексна діагностика (охоплює комплексний аналіз з використанням коефіцієнтів) та експрес-діагностика

(анкетування).

Отже, комплексна діагностика включає використання двох груп коефіцієнтів, а саме [21]:

- показники, які характеризують ефективність діяльності банку;
- показники, які характеризують рівень його захищеності та здатність протистояти кризовим явищам.

В сучасних мінливих економічних умовах використання стандартного набору показників у тривалому періоді не дає можливості отримати достатньо інформації щодо фінансової безпеки банку. Тому однією з основних вимог до системи показників оцінювання рівня фінансової безпеки стає динамічність її зміни відповідно до зміни цілей і обставин їх досягнення та орієнтованість на процес прийняття рішень.

Найчастіше оцінювання економічної безпеки банку реалізується за допомогою сукупності критеріїв і показників. Критерієм фінансово-економічної безпеки є оцінювання економічного стану банку з точки зору найважливіших процесів, які відображають сутність економічної безпеки.

Критеріальне оцінювання економічної безпеки базується на оцінюваннях: ресурсного потенціалу банку і можливостей його розвитку; рівня ефективності використання ресурсів; рівня можливостей банку протистояти загрозам його економічній безпеці та самостійно ліквідувати їх; конкурентоспроможності банку; цілісності та масштабів структури банку; ефективності кадрової політики банку.

Узагальнюючи систему показників фінансової безпеки банку, необхідно керуватися такими вимогами [27]:

- система показників повинна бути придатна до економіко-статистичного і математичного аналізу;
- здатна пояснювати причини явищ, що відображаються аналізованими показниками;
- забезпечувати потрібну для практичних цілей вірогідність об'єкта, що досліджується;

- придатна для відображення зміни процесу або явища в часі;
- при інтерпретації може допускатися тільки одне тлумачення;
- піддається кількісному виміру;
- ґрунтується на достовірних даних первинного обліку і звітності;
- результат при застосуванні повинен перевищувати витрати, пов'язані з одержанням цього результату;
- максимально повно відображати фінансово-економічну діяльність банку;
- показники повинні бути рівноцінними за своєю значущістю.

Під час побудови методичного підходу до оцінки рівня фінансової безпеки банківської установи необхідно врахувати тактичні та стратегічні пріоритети розвитку банку (рис. 1.3).

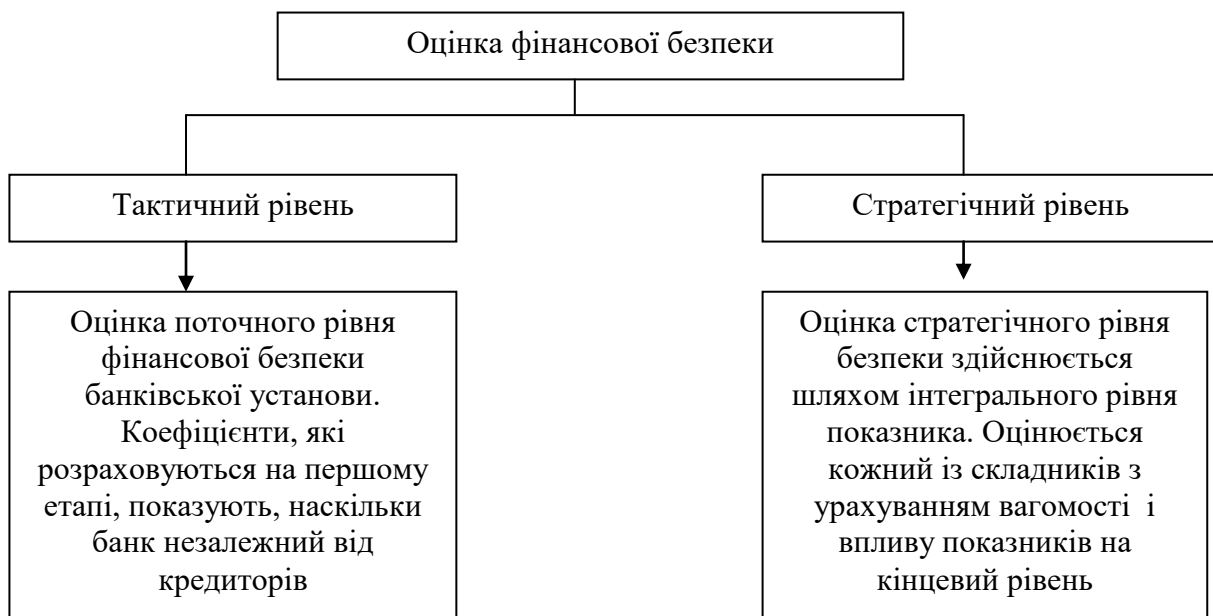

Рисунок 1.3 – Рівні оцінювання фінансової безпеки банківської установи [25].

В економічній літературі існує досить багато показників, що відносяться до основних груп показників оцінки діяльності банку. Найчастіше для аналізу роботи банку використовують такі показники [3]:

- як основні показники оцінки достатності капіталу виступають: норматив адекватності регулятивного капіталу, норматив (коефіцієнт) співвідношення

регулятивного капіталу до сукупних активів, коефіцієнт надійності, коефіцієнт фінансового важеля, коефіцієнт захищеності власного капіталу, коефіцієнт захищеності доходних активів, коефіцієнт мультиплікатора капіталу, коефіцієнт достатності капіталу, рівень левериджу;

– серед показників ліквідності: коефіцієнт миттєвої ліквідності, коефіцієнт ресурсної ліквідності, коефіцієнт генеральної ліквідності, коефіцієнт загальної ліквідності, коефіцієнт співвідношення високоліквідних активів до робочих, коефіцієнт співвідношення виданих кредитів до залучених депозитів, коефіцієнт поточної ліквідності, коефіцієнт питомої ваги ліквідних активів в активах, коефіцієнт забезпечення коштів клієнтів ліквідними коштами;

– як основні показники аналізу ділової активності виступають: коефіцієнт активності залучених позикових і залучених коштів, коефіцієнт активності залучених строкових депозитів, коефіцієнт активності використання залучених коштів до доходних активів, коефіцієнт активності використання залучених коштів в кредитний портфель, коефіцієнт кредитної активності, коефіцієнт загальної інвестиційної активності, коефіцієнт інвестицій в доходних активах, коефіцієнт кредитного портфелю в доходних активах, коефіцієнт доходних активів;

– основними показниками ефективності управління виступають: загальний рівень рентабельності, чиста процентна маржа, чистий спред, мертва точка прибутковості банку, прибутковість активів, прибутковість капіталу, рентабельність доходних активів, рентабельність діяльності по витратах, коефіцієнт окупності витрат доходами, прибутковість інших продуктів банку.

Значна кількість показників діяльності банку потребує їх узагальнення щодо зведення до єдиного інтегрального значення, який би задовольняв таким умовам [58]:

- наявність чітких фіксованих меж;
- зіставність різночасових оцінок рівня економічної безпеки одного банку, а також банківської системи в цілому;
- простота і доступність методики розрахунку, яка базується на наявних

облікових даних, її універсальність.

В основу процесу розробки системи коефіцієнтів фінансової безпеки банку покладені такі принципи їх відбору:

- комплексність – отримання узагальнюючої оцінки фінансової безпеки банку;
- спрямованість на характеристику фінансової безпеки за ключовими критеріями і напрямками діяльності банку;
- придатність для виявлення основних тенденцій зміни фінансової безпеки банку.

Вивчення досліджень різних авторів в сфері оцінки фінансової безпеки банків показало, що при всій багатоваріантності і багатофакторності існуючих методик в них на перший план, як правило, виходить обов'язковий аналіз показників, пов'язаних з оцінкою активів, достатності капіталу, ліквідності, ризиків, прибутковості, якості управління [5, 11, 31, 35].

Основними заходами підвищення фінансової безпеки банку є: підтримка стабільного співвідношення власного і позикового капіталу, забезпечення диверсифікованої структури залучених коштів та її адекватності структурі активів, підвищення адекватності оцінки кредитних ризиків, аналітичне оцінювання резервів дохідності операцій та рентабельності діяльності банку.

Оцінювання діяльності банку може проводитися з позицій різних суб'єктів, основними з яких, є: власники банку; регулюючі органи (Національний банк України, Фонд гарантування вкладів фізичних осіб, Національна комісія з цінних паперів та фондового ринку); органи управління банком; потенційні клієнти і вкладники; співробітники банку.

Кожен суб'єкт може розробляти власну методику оцінки, яка визначається призначенням оцінки і широтою доступної інформації та передбачає виявлення критеріїв, що адекватно відображають різні сторони діяльності банку (табл. 1.4).

Існуючі підходи до оцінки фінансової безпеки банку базуються на використанні таких основних методів: інтегральний, коефіцієнтний,

рейтинговий і експертний.

Таблиця 1.4 – Суб'єкти та відповідні напрями й критерії оцінювання фінансової безпеки банку [39]

Суб'єкти	Напрями оцінювання	Критерії
Засновники	Здатність банківського менеджменту забезпечувати стабільний розвиток банку, зростання прибутку, інвестиційну привабливість бізнесу; виплату дивідендів; виконання стратегії банку; ефективність організації грошових потоків; міра вбудованості банку в інфраструктуру ринкових відносин.	Прибутковість
Національний банк України	Дотримання законодавства і нормативних актів НБУ; виконання обов'язкових нормативів банку; достатність капіталу банку; обмеження зобов'язань банку; ліквідність балансу; максимальний розмір кредитних ризиків; використання власних коштів.	Ліквідність Капітальна база Якість активів Прибутковість
Аудиторські організації	Повнота, достовірність і точність відображення в обліку і звітності витрат, доходів і фінансових результатів діяльності банку; дотримання законодавства і нормативних документів, методології оцінки активів і пасивів.	Капітальна база Ліквідність Прибутковість Якість активів
Клієнти	Структура балансу; аудиторські висновки; динаміка зростання активів і пасивів; вплив банківських ризиків; умови проведення депозитної політики; кредитний процес; рівень процентних ставок; тривалість роботи на ринку позикового капіталу, валютному ринку і ринку цінних паперів; розвиток сучасних технологій і використання нових банківських продуктів; маркетинг, величина банку і наявність у нього філій; імідж банку.	Капітальна база Ліквідність Прибутковість Якість активів
Рейтингові агентства	Ранжування банків за обсягом і динамікою власного капіталу, активів, пасивів і прибутку; інтегральні коефіцієнти надійності; класифікація банків за ступенем кредитоспроможності; відповідність міжнародним вимогам щодо достатності капіталу банку	Капітальна база Ліквідність Прибутковість Якість активів
Банк (внутрішнє оцінювання)	Достатність капіталу; ефективність системи внутрішнього контролю; якість і узгодженість балансу за термінами і сумами; ліквідність і платоспроможність; прибутковість; ефективність окремих напрямів роботи; конкурентоспроможність; здатність швидко реагувати на зростання потреб клієнтів в умовах посилення конкурентної боротьби; технологія і автоматизація банківської діяльності; організація забезпечення безпеки.	Капітальна база Ліквідність Прибутковість Якість активів

Таким чином, визначення пріоритетності загроз фінансовій безпеці банку та реалізація засобів їх усунення дають змогу підвищити ефективність

прийняття управлінських рішень та формування стратегії управління фінансово-економічною безпекою банку. Механізм фінансової безпеки банку є сукупністю взаємопов'язаних діагностичних, інструментальних і контрольних заходів фінансово-економічного характеру, спрямованих на оптимізацію фінансових ресурсів, забезпечення їх належного рівня та нівелювання впливу ризиків внутрішнього й зовнішнього середовища.

Механізм фінансово-економічної безпеки необхідно інтегрувати в систему управління банком, що дасть можливість здійснювати постійний контроль за ризиковим середовищем банку і ухвалювати своєчасні та обґрунтовані з економічної точки зору рішення.

Методика фінансової діагностики в системі економічної безпеки банку повинна базуватися на врахуванні чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, а також визначенні вимог і критеріїв (капітальної бази, ліквідності, прибутковості та якості активів). Комплексне врахування конкретизованих складових внутрішньої і зовнішньої фінансової безпеки банку дає можливість оцінювати її та регулювати за допомогою корегування управлінських рішень в процесі реалізації стратегії банківського розвитку.

Висновки до розділу 1

Отже, фінансова безпека банку характеризується таким станом, за якого забезпечується його економічний розвиток і стабільна фінансова діяльність, гарантований захист його активів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої та зовнішньої ситуації. Дана категорія передбачає такий динамічний стан банківської установи, який характеризується збалансованістю та стійкістю до впливу екзогенних і ендогенних загроз, здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.

Фінансова безпека – це поняття, яке перебуває в постійному русі й видозмінюється під дією великої кількості різноманітних чинників. Далеко не

останнє місце серед них посідають загрози безпеці, які можна описати як умови функціонування банківської установи, що з огляду на об'єктивні й суб'єктивні причини здатні негативно вплинути на стан фінансово-економічної безпеки, створюють небезпеку життєво важливим інтересам банку. Ключовими характеристиками фінансової безпеки банків є забезпечення рівноважного та стійкого фінансового стану, сприяння ефективній діяльності банку, а також можливість на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку, нейтралізувати кризи і запобігати банкрутству.

Таким чином, визначення пріоритетності загроз фінансовій безпеці банку та реалізація засобів їх усунення дають змогу підвищити ефективність прийняття управлінських рішень та формування стратегії управління фінансово-економічною безпекою банку.

Формування ефективної системи управління фінансовою безпекою банку дозволяє забезпечити його рівноважний і стійкий фінансовий стан, сприяє ефективній діяльності, дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку. Розробка ефективного механізму підвищення фінансової безпеки банку повинна ґрунтуватися на оцінці загроз цій безпеці. Повнота, своєчасність і ефективність заходів управління для усунення, попередження та запобігання існуючих і потенційних загроз для банківської системи значною мірою залежать від адекватної оцінки існуючого рівня банківської безпеки.

Механізм фінансової безпеки необхідно інтегрувати в систему управління банком, що дасть можливість здійснювати постійний контроль за ризиковим середовищем банку і ухвалювати своєчасні та обґрунтовані рішення.

Діагностика фінансової безпеки банку повинні базуватися на врахуванні чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, а також визначенні вимог і критеріїв (капітальної бази, ліквідності, прибутковості). Комплексне врахування конкретизованих складових внутрішньої і зовнішньої фінансової безпеки банку дає можливість оцінювати її та регулювати за допомогою корегування управлінських рішень в процесі реалізації стратегії банківського розвитку.

2 ОЦІНЮВАННЯ ФІНАНСОВОГО СТАНУ АТ «ОЩАДБАНК» В СИСТЕМІ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ

2.1 Організаційно-економічна характеристика банку

АТ «Ощадбанк» належить до системно важливих банків України, посідає друге місце серед банків України за розміром активів та перше місце за обсягом чистого кредитного портфеля, а також є найбільшим в Україні за пасивами в корпоративному секторі та другим за пасивами в роздрібному секторі.

АТ «Ощадбанк» – також найбільший в Україні банк за кількістю відділень і другий за розмірами інфраструктури карткового бізнесу (кількість банкоматів та платіжних терміналів).

Юридична адреса Банку: Україна, 01001, м. Київ, вул. Госпітальна, 12г.

Відповідно до Статуту засновником Ощадбанку є держава. 100% акцій АТ «Ощадбанк» належать державі.

Банк працює на підставі банківської ліцензії, виданої Національним банком України. Банк має генеральну ліцензію Національного банку України на здійснення валютних операцій та ліцензію Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку (надалі – «НКЦПФР») на здійснення операцій із цінними паперами.

Відповідно до своєї бізнес-моделі Ощадбанк є універсальним банком, який надає пріоритетне значення розширенню роздрібного, мікро-, малого та середнього бізнесу (ММСБ), утримуючи при цьому міцні позиції за напрямом корпоративного бізнесу [57].

Як універсальний банк Ощадбанк пропонує клієнтам широкий спектр банківських продуктів та послуг. До основних продуктів роздрібного бізнесу належать:

– пасивні продукти: строкові депозити, зарплатні проекти, пенсійні й соціальні рахунки та дебетові картки;

– активні продукти: автокредитування, споживче та іпотечне кредитування, кеш-кредити, кредитні картки, участь у державних програмах зі стимулювання енергоефективності;

– продукти, що генерують комісійний та торговий дохід: платежі населення, внутрішні та міжнародні перекази, оренда індивідуальних сейфів, операції з обміну валют, операції з банківськими металами;

– додаткові сервіси: система дистанційного обслуговування «Ощад 24/7».

2019-й став роком подальшого активного розвитку роздрібного бізнесу. Ощадбанк є одним з лідерів банківського ринку за динамікою портфел я депозитів фізичних осіб з часткою ринку 23% станом на кінець 2019 р.

Лідерські позиції АТ «Ощадбанк» утримує також і у сфері роздрібного кредитування. За 2019 р. чистий кредитний портфель роздрібного бізнесу збільшився на 2,2 млрд грн. АТ «Ощадбанк» активно видає автокредити, іпотечні кредити, а у 2019 році вийшов на такі ринки кредитування, як кредити готівкою (кеш-кредити) та кредити на придбання автомобіля з пробігом.

АТ «Ощадбанк» займає друге місце серед банків України за обсягами комісійного доходу роздрібного бізнесу, а також за кількістю активних платіжних карток та користувачів цифровими каналами обслуговування (сервіс «Ощад 24/7»).

Успіху роздрібного бізнесу сприяє, серед іншого, розширення партнерської мережі. Так, у 2019 р. реалізовано понад 30 партнерських програм у сфері автокредитування та встановлено партнерські стосунки з понад 100 компаніями, що опікуються «зеленою енергією».

У 2019 р. АТ «Ощадбанк» продовжував фінансування бізнесу спільно з міжнародними фінансовими організаціями. Станом на кінець 2019 р. кредитний портфель в рамках спільних кредитних програм з Німецько-Українським Фондом (Фонд розвитку підприємництва), WNISEF (програма «Соціальне підприємництво»), Європейським інвестиційним банком та Європейським інвестиційним фондом становить 2,2 млрд грн. Зростання кредитування супроводжувалося ефективною роботою з залучення пасивів. За 2019 р. обсяг

пасивів клієнтів ММСБ збільшився на 19%, або на 3,1 млрд грн, і на кінець року становив 19,7 млрд грн.

Протягом 2019 р. Банк постійно підтримував достатній запас первинної (каса, коррахунок в НБУ та коррахунки в інших банках) та вторинної (портфель ОВДП та депозитні сертифікати НБУ) ліквідності. Станом на кінець 2019 р. обсяги первинної та вторинної ліквідності становили

У 2019 р. основним джерелом ресурсної бази Банку були кошти клієнтів (як фізичних, так і юридичних осіб), частка яких у зобов'язаннях банку становить 88%. При цьому джерелом 53% клієнтських коштів є фізичні особи. відповідно 54,9 млрд грн (23,9% покриття зобов'язань запасом ліквідності) та 72,6 млрд грн (31,6% покриття зобов'язань запасом ліквідності). Значний обсяг ліквідних активів у портфелі Ощадбанку дає можливість покрити відтоки коштів клієнтів навіть за умови реалізації стрес-сценарію, без загрози для безперервності бізнесу.

Одним із пріоритетів для Банку поки що залишається вирішення проблеми непрацюючих кредитів (NPL). У 2019 р. АТ «Ощадбанк» досягнув найбільших успіхів за темпами зменшення NPL серед державних банків – за рік обсяг непрацюючих кредитів скоротився на 21%. Банк лідирує за обсягами погашення проблемної заборгованості – загальний обсяг погашень у 2019 р. становив 3,7 млрд грн, або 57% від загального обсягу погашення NPL, отриманого чотирма державними банками.

Ощадбанк підтримує комплексну, адекватну та ефективну систему управління ризиками.

Організація процесу управління ризиками з функціональної точки зору передбачає налагодження бізнес-процесів та чіткого розподілу обов'язків між підрозділами банку з застосуванням моделі трьох ліній захисту:

- перша лінія – на рівні бізнес-підрозділів та підрозділів підтримки;
- друга лінія – на рівні підрозділу з управління ризиками та підрозділу контролю за дотриманням норм (комплаєнс);
- третя лінія – на рівні підрозділу внутрішнього аудиту, який перевіряє

та оцінює ефективність функціонування системи управління ризиками.

Організаційна структура Банку затверджена постановою Правління від 23 березня 2019 р. (рис. 2.1).

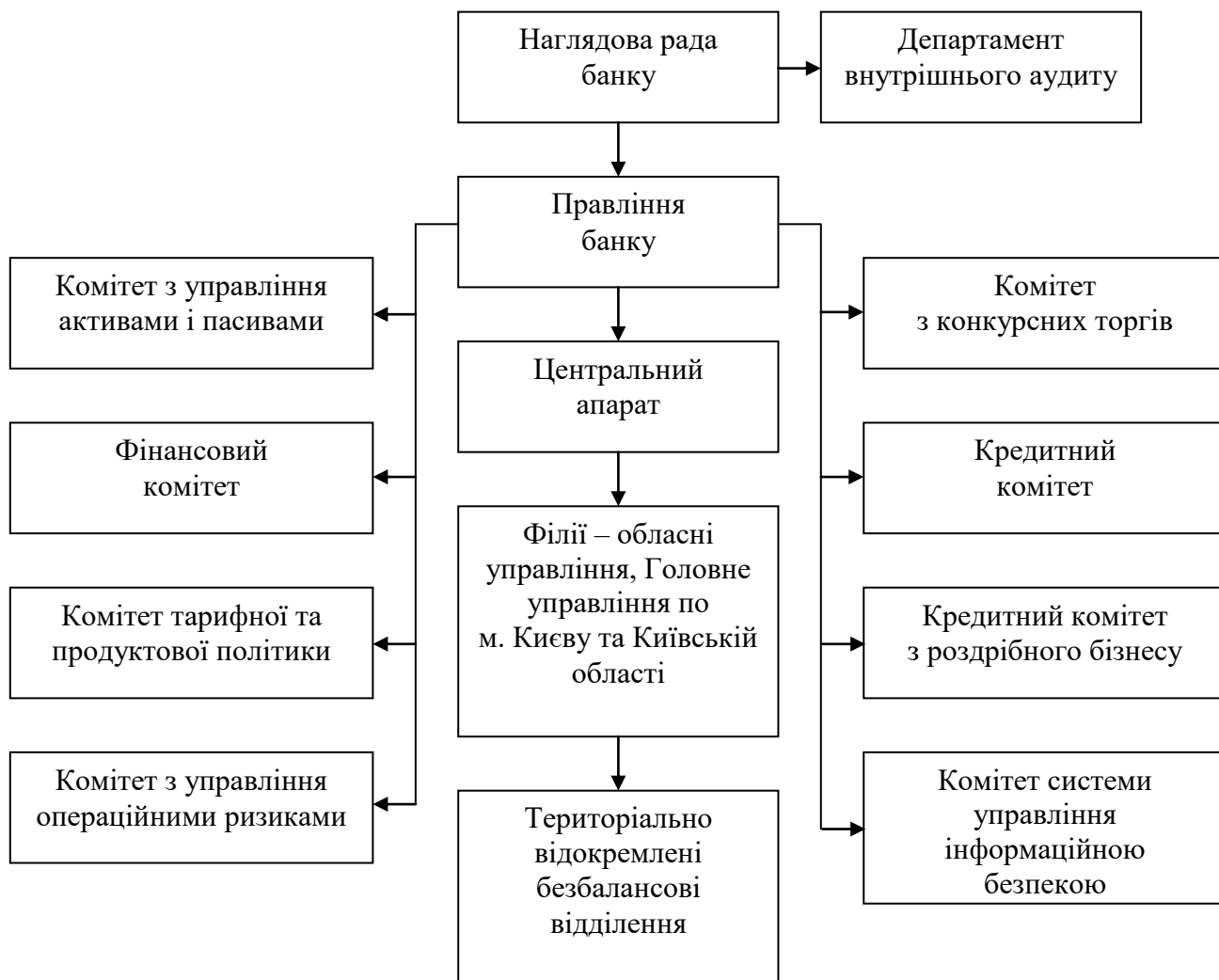

Рис. 2.1 – Організаційна структура АТ «Ощадбанк» [51]

Банк послідовно модернізує мережу відділень, поступово збільшуючи кількість відділень нового формату. Протягом 2019 р. було переведено до нового формату 53 відділення. Станом 31 грудня 2019 р. мережа Ощадбанку нараховувала 656 установ нового формату, в т.ч. 24 інклюзивні відділення, комплексно адаптовані до обслуговування клієнтів з інвалідністю.

Ще один зріз трансформування мережі – закриття неефективних відділень та переміщення відділень до більш привабливих для розвитку бізнесу локацій.

Протягом 2019 р. було скорочено 287 неефективних відділень.

Альтернативні канали продажів представлено дистанційним обслуговуванням за допомогою цифрового сервісу. Ключовим каналом дистанційного обслуговування клієнтів роздрібного бізнесу є мобільний банкінг на базі додатку «Ощад 24/», кількість користувачів якого становить майже 4 млн осіб. Що стосується юридичних осіб, а також фізичних осіб – підприємців та самозайнятих осіб, то вони активно використовують систему CorpLight та частково Corp2. Кількість користувачів CorpLight перевищила 100 тис., при цьому частка платежів, яка здійснюється клієнтами ММСБ дистанційно, досягла показника 97% (лише 3% здійснюється із застосуванням паперових платіжних доручень).

Операційна модель Банку зазнала серйозних змін, оскільки банк централізував функції бек – офісу та ІТ. Подібна централізація є також необхідною для інших підрозділів банку. При цьому, показник ефективності витрат банку (CIR) коливався, починаючи з 78% у 2017 р., піднявшись до 147% у 2018 р. та відновившись до 98% у 2019 р.

В 2019 р. Банк впровадив єдину ІТ-платформу по всім регіонам, що дозволяє консолідувати клієнтські дані в одну централізовану систему, та впровадив нові системи захисту від кібершахрайства.

Створюються всі необхідні передумови для забезпечення вступу міжнародних фінансових організацій (МФО) до капіталу Банку до кінця 2020 р. Ці умови включають декілька чинників, таких як позбавлення державної гарантії вкладів Ощадбанку та приєднання до Фонду гарантування вкладів фізичних осіб (жовтень 2020 р.). Очікується, що участь МФО у капіталі АТ «Ощадбанк» призведе до мажоритарної або повної приватизації банку до кінця 2025 р.

Макроекономічні умови, що склалися у 2019 р., були сприятливими для роботи як Банку так і банківської системи України. Зростання ВВП країни за 2019 р. оцінюється на рівні 3,2%. Споживча інфляція у 2019 р. уповільнилася до 4,1% (з 9,8% у 2018 р.), що є найнижчим показником інфляції за останні

шість років.

На початку вересня 2019 р. міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підвищило довгостроковий рейтинг України з В – до В з позитивним прогнозом. 24 вересня 2019 р. міжнародне рейтингове агентство Fitch Ratings підвищило довгостроковий рейтинг Банку у іноземній та національній валюті з В- до В з позитивним прогнозом.

У 2019 р. було здійснено ряд законодавчих змін, які стосуються консолідації регулювання ринку фінансових послуг, захисту прав споживачів, удосконалення функціонування фінансового сектору.

Окрім того, у січні 2020 р. Національним банком України, Національною комісією з цінних паперів та фондового ринку, Національною комісією, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг, Міністерством фінансів України та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб було затверджено Стратегію розвитку фінансового сектору України до 2025 р., яка передбачає досягнення рівня та вимог ЄС в частині розвитку фінансового сектору, зокрема досягнення цільового діапазону рівня інфляції, збільшення залишку міжнародних резервів, підвищення рівня використання безготівкових розрахунків в економіці, відновлення кредитування, особливо підприємств малого та середнього бізнесу, зниження рівня доларизації кредитів та депозитів.

Таким чином, слід зазначити, що банк АТ «Ощадбанк» займає потужну позицію на ринку банківських послуг. З метою визначення його фінансового стану, як передумови фінансової безпеки проведемо аналіз ключових показників діяльності Банку.

2.2 Оцінювання ресурсної бази банку

Формування достатніх за обсягом та оптимальних за своїм складом банківських ресурсів складає основу діяльності будь-якої банківської установи, оскільки цей процес перебуває в тісному взаємозв'язку зі здійсненням активних операцій та створює передумови для отримання прибутку, підтримання

достатньої ліквідності, формування позитивного іміджу та підвищення довіри з боку суб'єктів ринку.

Інструментарій банківського аналізу, який можна використати для аналізу фінансових ресурсів банку, включає відомі методи та види аналізу – порівнювання, приведення показників до порівнянного вигляду, використання абсолютних і відносних показників.

Перед тим, як провести аналіз ресурсного забезпечення діяльності Банку, слід зазначити, що у 2019 р. банківська система України була достатньо стійкою та капіталізованою. Протягом року в банківській системі зберігався значний профіцит ліквідності (виражений сумою коштів на коррахунках банків та обсягом депозитних сертифікатів Національного банку), який у IV кварталі суттєво збільшився.

Розпочнемо аналіз ресурсної бази Банку зі структури його пасивів.

Аналіз пасивів АТ «Ощадбанк» (Додатки А, Б) станом на кінець 2019 р. порівняно з кінцем 2017 р (табл. 2.1) показав, що обсяг їх залишків зріс на 15258,6 млн грн або на 6,5%.

Джерелом зростання капіталу стало збільшення розміру зобов'язань на 13,3% за наявного зменшення розміру власного капіталу на 11699,7 млн грн або 37,4% [51].

Таблиця 2.1 – Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр.

Пасиви	2017 р.		2018 р.		2019 р.		Відхилення +,-		% 2019/ 2017
	млн грн	%	млн грн	%	млн грн	%	2018/ 2017	2019/ 2018	
Зобов'язання	202590,9	86,6	199209,3	91,5	229549,2	92,2	-3381,6	30340,0	13,3
Власний капітал	31251,6	13,4	18542,7	8,5	19551,9	7,8	-12708,9	1009,2	-37,4
Усього пасивів	233842,5	100	217752,0	100	249101,1	100	-16090,5	31349,2	6,5

Таким чином, ситуацію щодо збільшення загального обсягу пасивів банку розцінюємо як негативні зміни, що зумовлено скороченням власного капіталу. Водночас слід констатувати збільшення масштабів діяльності банку за рахунок

збільшення обсягів зобов'язань, що є свідченням підвищення рівня довіри клієнтів до банку.

Динаміку складових капіталу банку графічно наведено на рис. 2.2.

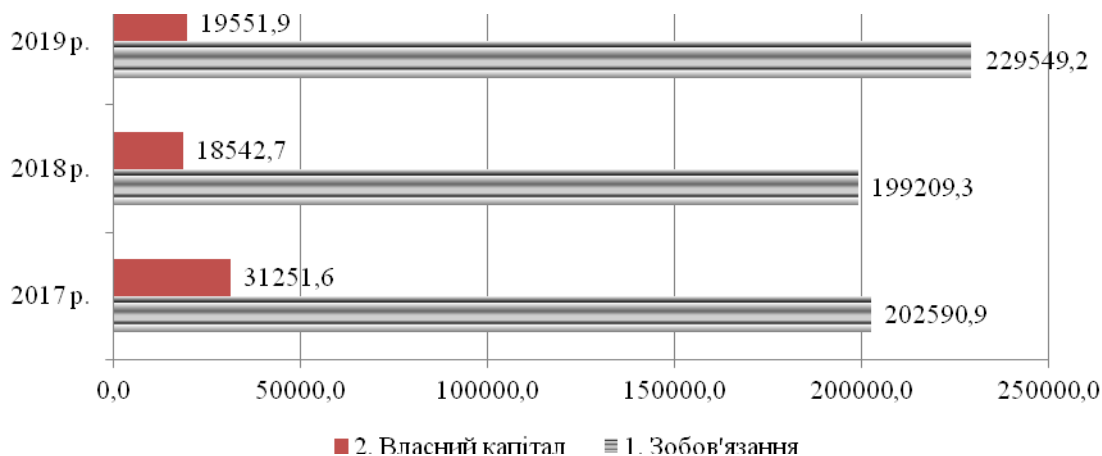

Рисунок 2.2 – Динаміка пасивів АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн

Далі варто проаналізувати обсяги власного капіталу та його структуру. Загальні обсяги та структуру власного капіталу банку за аналізований період наведено в табл. 2.2.

Таблиця 2.2 – Аналіз динаміки власного капіталу АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн

Показники	Станом на 31 грудня			Відхилення 2019/2017	
	2017 р.	2018 р.	2019 р.	млн грн	%
Акціонерний капітал	49725,0	49725,0	49725,0	0,0	0,00
Резерв переоцінки будівель	1822,1	1821,9	1817,2	-4,9	-0,27
Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу	725,5	215,6	1018,2	292,7	40,35
Непокритий збиток	-21020,9	-33219,7	-33008,5	-11987,6	57,03
Всього власного капіталу	31251,6	18542,7	19551,9	-11699,7	-37,44

У продовж аналізованого періоду акціонерний капітал АТ «Ощадбанк» був сформований та внесений грошовими коштами, облігаціями внутрішньої

державної позики та за рахунок прибутку, що спрямовувався на збільшення статутного капіталу, у розмірі 49725,0 млн грн. Станом на кінець 2019 р. номінальна вартість однієї акції становила 1160000 грн. Усі акції Банку відносяться до одного класу та мають право на один голос.

Протягом аналізованого періоду непокритий збиток Банку мав негативну динаміку, що відповідно вплинуло на розмір власного капіталу банку. За період аналізу загальна величина власного капіталу банку мала суттєве скорочення, а саме на -37,44%, що в грошовому вираженні становить 11699,7 млн грн. Зростання непокритих збитків становило 11987,6 млн грн (-57,03%). Резерв переоцінки інвестицій, наявних для продажу зріс лише 292,7 млн грн, що не дозволило компенсувати негативний вплив збільшення непокритого збитку.

Для більш ефективного аналізу порівнюємо відповідність зміни обсягу залишків активів, власного капіталу, кредитного та інвестиційного портфелів АТ «Ощадбанк» (рис. 2.3). Проведений аналіз дає можливість стверджувати, що зростання обсягів активів та портфелю цінних паперів відбулося за рахунок збільшення розміру зобов'язань. Особливо негативно на динаміку активів банку вплинуло різке падіння (на 40,7%) власного капіталу у 2017 р.

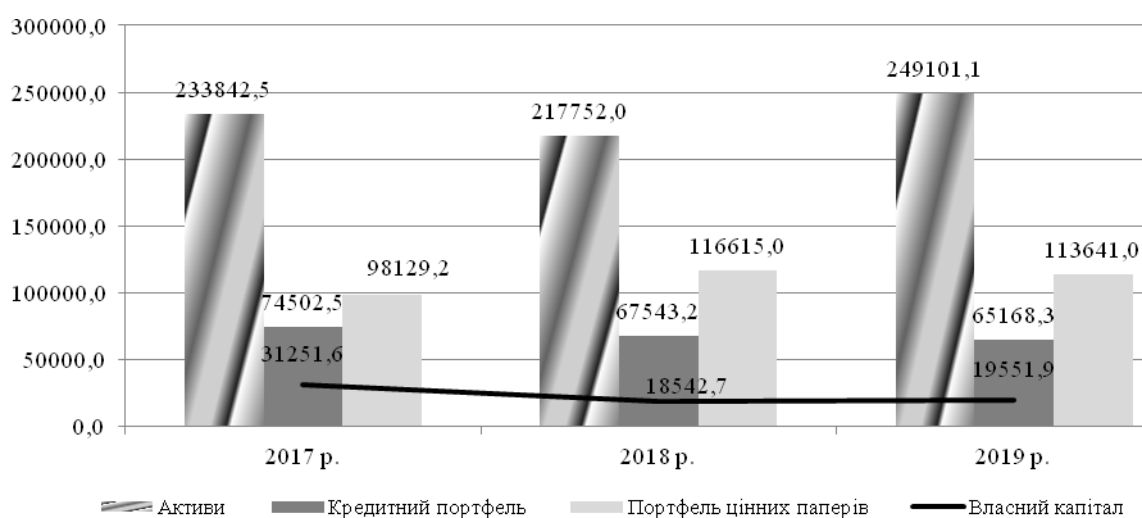

Рисунок 2.3 – Динаміка активів, кредитного портфелю, портфелю цінних паперів та власного капіталу Банку за 2017–2019 рр., млн грн

Слід зазначити, що станом на кінець 2019 р. розподіл активів Банку є наступним: 46% – інвестиційний портфель (переважно цінні папери); 26% – кредитний портфель; 28% – інші активи. Кредитний портфель представлено насамперед заборгованістю корпоративних клієнтів – 80%, а також фізичних осіб – 12% та клієнтів ММСБ – 8%.

При цьому чистий кредитний портфель ММСБ збільшився на 1,6 млрд грн. За 2019 р. клієнтам ММСБ видано 3,2 тис. кредитів на суму 4,3 млрд грн, з них – 1,7 тис. кредитів на суму 548,6 млн грн у рамках програми мікрокредитування. Обсяг наданих кредитів клієнтам ММСБ галузі АПК збільшився порівняно з 2018 р. на 0,9 млрд грн і становив на кінець 2019 р. 2,2 млрд грн.

Щодо портфеля цінних паперів, слід зазначити, що станом на 31 грудня 2019 р. на виконання умов договору про зберігання запасів готівки Національного банку, в якості застави передано державні боргові цінні папери України балансовою вартістю 9341,2 млн грн,

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків.

У наведеній табл. 2.3 представлений аналіз регулятивних капітальних ресурсів банку для цілей визначення адекватності капіталу.

Таблиця 2.3 – Аналіз регулятивного капіталу банку АТ «Ощадбанк», за період 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
				млн грн	%
1	2	3	4	5	6
Акціонерний капітал	49725,0	49725,0	49725,0	0,0	0,00
Непокритий збиток	-21020,9	-33219,7	-33008,5	-11987,6	57,03
Всього кваліфікованого капіталу I рівня	28704,1	16505,3	16716,5	-11987,6	-41,76

Продовження таблиці 2.3

Резерви переоцінки	2547,5	2037,4	2835,4	287,9	11,30
Субординований борг	2903,5	2879,8	369,8	-2533,7	-87,26
Всього кваліфікованого капіталу II рівня до ліміту 100% сукупного капіталу I рівня	5451,0	4917,2	3205,2	-2245,8	-41,20
За вирахуванням інвестицій	-24,8	-24,8	-24,8	0,0	0,00
Всього регулятивного капіталу	34130,3	21397,7	19896,9	-14233,4	-41,70

Кількісні показники, встановлені регулятивними органами для забезпечення адекватності капіталу, вимагають від банку підтримувати мінімальні суми та співвідношення загального та капіталу I рівня до суми зважених на ризик активів.

Слід зазначити, що за проаналізований період регулятивний капітал Банку мав надзвичайно високий рівень падіння – на 41,70% або 14233,4 млн грн. Причиною такого катастрофічного падіння обсягу регуляторного капіталу стали суттєва негативна динаміка усіх складових показників, що формують даний критерій. Найбільший вплив на зменшення регуляторного капіталу мало стрімке нарощування непокритого збитку. При цьому слід зазначити, що Національний банк України із 20 червня 2020 р. знизив вимоги до мінімального розміру регулятивного капіталу банків до 200 млн грн. Національний банк України запровадив нові заходи з підтримки банківського сектору в поточних економічних умовах. Регулятор, зокрема, прийняв рішення про незастосування до червня 2021 р. до банків і банківських груп заходів впливу за порушення встановлених вимог щодо достатності капіталу, ліквідності, кредитного ризику, обмеження операцій між банком та пов'язаними з інвестором за субординованим боргом особами.

Далі проаналізуємо зобов'язання АТ «Ощадбанк», тобто заборгованість, що виникає в результаті минулих подій і погашення якої призводить до відтоку з банку ресурсів, що містять економічну вигоду.

Зобов'язання банку можна класифікувати на: поточні та непоточні; отримані кредити, залучені депозити, заборгованість за платежами в бюджет та

позабюджетні фонди, розрахунки за внутрішньобанківськими операціями, розрахунки за фінансовими активами.

Склад і структура зобов'язань АТ «Ощадбанк» за 2017-2019 рр. наведено в табл. 2.4.

Таблиця 2.4 – Склад і структура зобов'язань банку АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	Станом на 31 грудня						Відхилення 2019 р. до 2017 р., +/-	
	2017 р.		2018 р.		2019 р.		абсолютне	в структурі
	тис. грн	%	тис. грн	%	тис. грн	%		
Кошти банків	6435,2	3,18	54,1	0,03	58,0	0,03	-6377,2	-3,15
Рахунки клієнтів	150151,2	74,12	154016,5	77,31	202143,0	88,06	51991,9	13,95
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	34548,3	17,05	34496,7	17,32	18303,2	7,97	-16245,0	-9,08
Інші запозичені кошти	7299,7	3,60	6618,7	3,32	4430,1	1,93	-2869,6	-1,67
Інші зобов'язання	719,5	0,36	1013,4	0,51	1782,4	0,78	1062,9	0,42
Субординований борг	2903,5	1,43	2879,8	1,45	369,8	0,16	-2533,7	-1,27
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	533,6	0,26	130,1	0,07	2462,6	1,07	1929,1	0,81
Всього зобов'язань	202590,9	100	199209,3	100	229549,2	100	26958,3	×

Найбільшу питому вагу у загальному обсягу зобов'язань, з позитивною динамікою зростання у аналізованому періоді займали рахунки клієнтів – 88,06% на кінець 2019 р. із зростанням ваги у структурі порівняно з базовим роком на 13,95%. В цілому зобов'язання зросли на 26958,3 млн грн або на 13,3%, тобто більшими темпами, ніж сукупні активи, що також свідчить про погіршення фінансової стійкості банку.

У наступній табл. 2.5 проаналізовані показники достатності капіталу банку. Нормативне значення достатності регулятивного капіталу повинно бути не нижчим 10%

Таблиця 2.5 – Показники достатності регулятивного капіталу АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр., %

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р., +/-	
				до 2018 р.	до 2017 р.
Регулятивний капітал, виражений як процент від загальної суми активів	14,60	13,42	13,91	0,49	-0,69
Капітал I рівня, виражений як процент від активів	12,27	10,98	11,34	0,36	-0,93

З аналізу даних таблиці можна зробити висновок, що банк за аналізований період дотримувався показників достатності капіталу, при цьому слід звернути увагу про зменшення зазначених показників у 2019 р. порівняно з 2017 р., що є не досить позитивним моментом.

Для оцінювання ефективності та повноти використання банком своїх зобов'язань застосовуються такі показники: ступінь використання платних пасивів; ступінь використання сукупних зобов'язань. Розглянемо показники, що характеризують ефективність використання ресурсів (табл. 2.6).

Таблиця 2.6 – Динаміка показників ефективності використання ресурсів АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення +,-		
				2018/2017	2019/2018	2019/2017
Співвідношення дохідних активів і платних зобов'язань	1,127	1,054	1,048	-0,073	-0,006	-0,079
Співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань	1,104	1,032	1,027	-0,072	-0,006	-0,077
Співвідношення кредитного портфеля і сукупних зобов'язань	0,368	0,339	0,284	-0,029	-0,055	-0,084

З даних таблиці видно, що співвідношення дохідних активів і платних

зобов'язань зменшилося на 0,079 і станом на кінець 2019 р склало 1,048 (при оптимальному значенні не менше 0,90).

Зменшення показника співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань за аналізований період склало 0,077 з одночасним зменшенням показника співвідношення кредитного портфеля і сукупних зобов'язань на 0,084 свідчить про те, що АТ «Ощадбанк» необхідно переглянути свою політику щодо формування ресурсів.

Таким чином, з метою ефективного управління ресурсами АТ «Ощадбанк» необхідно узгодити обсягові, часові та вартісні характеристики пасивних операцій з активними, з урахуванням загальної схильності банку до ризику постійно підтримувати резерв вільних коштів на мінімальному рівні, постійно здійснювати пошук нових джерел коштів, оптимізувати процентні ставки за депозитами.

На основі аналізу показників фінансової стійкості (табл. 2.7) можна зазначити наступне.

Таблиця 2.7 – Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 р.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення		
				2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
Коефіцієнт надійності	0,154	0,093	0,085	-0,061	-0,008	-0,069
Коефіцієнт фінансового важеля	6,483	10,743	11,741	4,261	0,997	5,258
Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів	0,134	0,085	0,078	-0,048	-0,007	-0,055
Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу	1,154	1,093	1,085	-0,061	-0,008	-0,069

Коефіцієнти надійності банку АТ «Ощадбанк» за аналізований період зменшився на 0,069 п.п., що є свідченням зростання залежності банку від залучених коштів та підтверджує раніше наведені розрахунки щодо суттєвого

зменшення власного капіталу порівняно з зобов'язаннями. При цьому у 2017 та 2019 рр. показник впав нижче від оптимального значення, яке має бути не менше 0,10. Отже, банк має проблеми з достатньою забезпеченістю власним капіталом.

Коефіцієнт фінансового важеля за аналізований період відповідно зріс на 5,258 п.п. Коефіцієнт участі власного капіталу у формуванні активів за аналізований період мав тенденцію до зростання, що було пов'язано зі зростанням активів з одночасним зменшенням власним капіталом банку.

Коефіцієнт мультиплікатора статутного капіталу Банку за аналізований період зменшився із 1,154 п. станом на кінець 2017 р. до 1,085 п. станом на кінець 2019 р., що свідчить про падіння можливості банку «генерувати» активи.

Динаміка основних показників фінансової стійкості наведена на рис. 2.4.

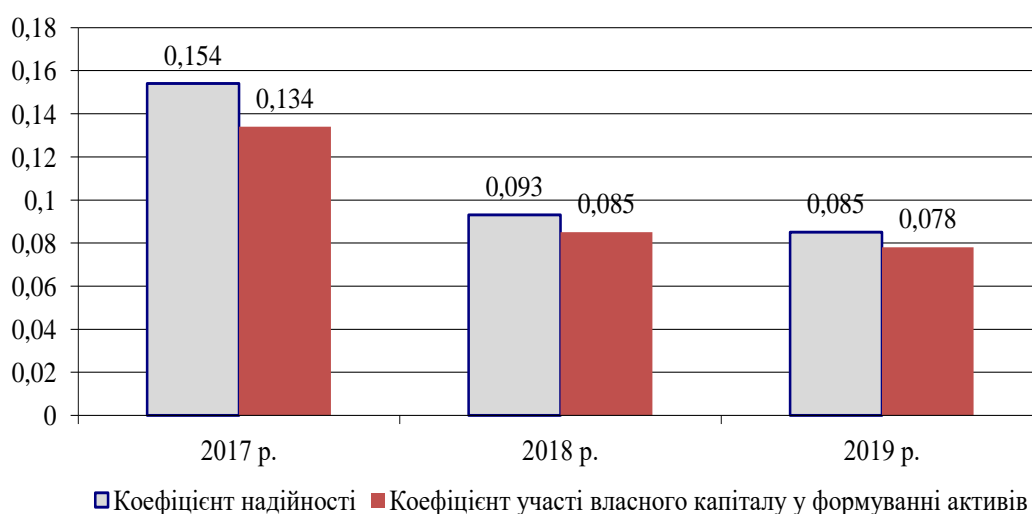

Рис. 2.4 – Динаміка показників фінансової стійкості АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр.

Таким чином на основі проведеного аналізу, слід зазначити що протягом аналізованого періоду відбулося збільшення загального обсягу пасивів банку, що розцінюється як позитивні зміни оскільки є свідченням збільшення

масштабів діяльності банку.

Зменшення власного капіталу банку у аналізованому періоді на 37,4% з одночасним зростанням обсягів зобов'язань на 13,3% спричинило стрімке падіння показників фінансової стійкості.

Якщо коефіцієнт надійності банку у 2017 р. становив 0,154 то у 2019 р. 0,085 (0,093 у 2018 р.). Крім того, рівень падіння цього показника призвів до того, що його значення не відповідає оптимальному, яке має бути не менше 0,10 та відповідно свідчив, про суттєві проблеми у фінансовій стійкості банку АТ «Ощадбанк».

2.3 Аналіз показників ефективності діяльності банку

Здійснення фінансового аналізу результатів діяльності банківської установи дає змогу визначити ефективність функціонування банку, його фінансовий стан, доцільність та перспективи подальшої діяльності, а також рівень фінансової безпеки.

Слід наголосити, що здійснення своєчасного аналізу фінансових результатів діяльності банківської установи також важливе для визначення резервів та шляхів підвищення прибутковості банку та своєчасного виявлення проблемних місць, які можуть негативно вплинути на рівень фінансової безпеки банку. Для оцінювання ефективності діяльності банку АТ «Ощадбанк» здійснимо комплексний аналіз доходів та витрат банківської установи.

Доходи банку можна представити таким чином: процентний дохід (доходи за кредити та депозити розміщені); комісійний дохід (від операцій, пов'язаних із розрахунково-касовим обслуговуванням); чистий торговельний дохід (від торгівлі іноземною валютою та цінними паперами) та інші доходи (не пов'язані з перерахованими вище операціями) [61].

Найбільший дохід АТ «Ощадбанк» та й інші банки отримують від процентних доходів приблизно до 70%. В табл. 2.8 проаналізовані процентні доходи банку АТ «Ощадбанк» в динаміці.

Таблиця 2.8 – Аналіз процентних доходів банку АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019/2017.	
				млн грн	%
Проценти за кредитами, наданими клієнтам	10649,5	9745,3	8866,2	-1 783	-16,75
Проценти за коштами в інших банках	101,9	173,8	217,1	115	113,05
Проценти за інвестиціями до погашення	2208,2	3510,7	6441,1	4 233	191,69
Проценти за інвестиціями, наявними для продажу	6781,1	5915,2	3533,8	-3 247	-47,89
Всього процентних доходів	19740,7	19345	19058,2	-683	-3,46

За період аналізу зросли проценти за коштами в банках і проценти за інвестиціями до погашення, проте одночасно відбулося зменшення процентів за кредитами, наданими клієнтам на 16,75% та процентів за інвестиціями, наявних для продажу на 47,89%, що в кінцевому підсумку мало наслідком зменшення у 2019 р. порівняно з 2017 р. загальної величини процентних доходів на 683 млн грн або на 3,46% (рис. 2.5).

Рисунок 2.5 – Склад і динаміка процентних доходів АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн.

Комісійні доходи теж займають значну частку серед доходів банків. Чим більше платежів приймаються через каси банків, тим і більші будуть такі доходи і банки отримуватимуть більший прибуток. Тобто комісійні доходи – це доходи від касового обслуговування клієнтів при прийманні платежів, при оплаті послуг.

Проаналізувавши комісійні доходи АТ «Ощадбанку» (табл. 2.9) можемо побачити, що комісійні доходи від розрахунково-касового операцій займають найбільшу частину серед всіх таких доходів.

Таблиця 2.9 – Комісійні доходи АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019/2017.	
				млн грн	%
Розрахунково-касові операції	2069,1	2309,9	2546,1	477,0	23,05
Операції з пластиковими картками	1670,5	2592,5	3515,2	1844,7	110,43
Позабалансові операції	114,6	68,7	54,7	-59,9	-52,27
Операції з іноземною валютою	72,5	130,5	131,2	58,7	80,97
Операції з цінними паперами	2,5	2,1	3	0,5	20,00
Інші	71,9	132,5	188,6	116,7	162,31
Всього комісійних доходів	4001,2	5236,4	6438,7	2437,5	60,92

Досить велику частку мають доходи від операцій з пластиковими картками, які в свою чергу займають найбільшу питому вагу в комісійних витратах АТ «Ощадбанк».

Усі компоненти комісійних доходів АТ «Ощадбанк», крім доходів за позабалансовими операціями зростали (найбільшими темпами – на 162,31% зросли інші доходи), що зумовило збільшення сукупного комісійного доходу на 2437,5 млн грн або 60,92%.

Витрати банку трактуються як зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів чи збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення чи розподілу власниками). Банківські витрати поділяються на процентні, що

зазвичай становлять основну частину витрат, та непроцентні. Процентні витрати банку наведено в тал. 2.10.

Таблиця 2.10 – Аналіз процентних витрат банку АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019/2017	
				млн грн	%
Проценти за рахунками клієнтів	10391,2	10318,0	11016,0	624,8	6,01
Проценти за коштами банків	184,1	124,0	74,3	-109,8	-59,64
Проценти за кредитами, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	3085,5	2877,8	1966,4	-1119,1	-36,27
Проценти за іншими запозиченими коштами	345,9	327,9	264,1	-81,8	-23,65
Проценти за субординованим боргом	221,5	247,0	245,8	24,3	10,97
Всього процентних витрат	14228,2	13894,7	13566,6	-661,6	-4,65

Всі процентні витрати знизилися, крім процентів за рахунками клієнтів (приріст склав 624,8 млн грн або 6,01%) та процентів за субординованим боргом (приріст склав 24,3 млн грн або 10,97%). Проте перевищення темпів падіння інших статей процентних витрат призвело до зниження їх загальної величини на 661,6 млн грн (-4,65%).

Таким чином слід зазначити, що направленість і динаміка процентних доходів й процентних витрат мають однакові вектори й співставні розміри падіння. Це свідчить про зменшення обсягів діяльності банку в сфері процентних операцій, що негативно вплинуло на фінансовий результат установи.

Динаміку процентних витрат АТ «Ощадбанк» за період з 2017 по 2019 рр. наведено на рис. 2.6.

З 2017 по 2019 рр. зросли комісійні витрати по операціям з платіжними картками на 94,79% (1031,2 млн грн) та операціями віднесеними до категорії «інші» на 11,81% (1,7 млн грн).

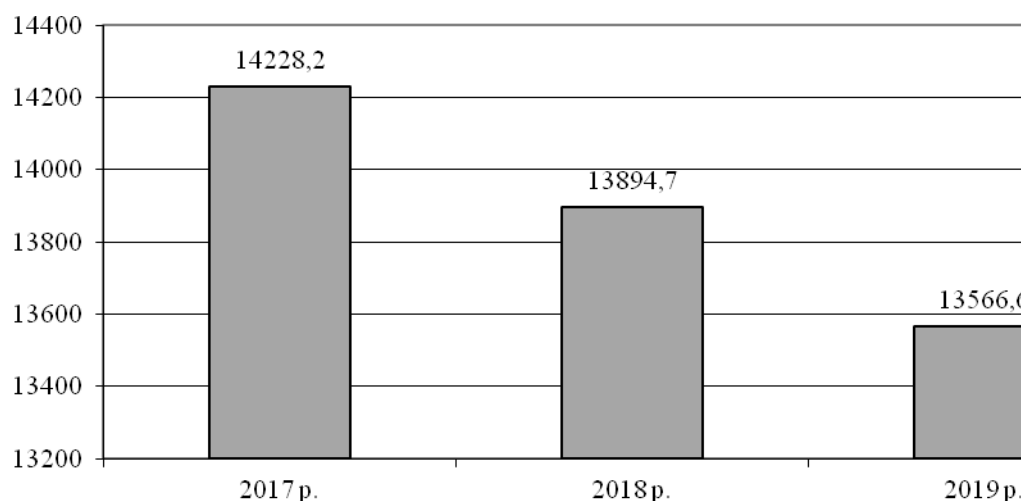

Рисунок 2.6 – Зміни сукупних процентних витрат АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр., млн грн.

По розрахунково-касовим операціям, операціям з іноземною валютою та з цінними паперами фінансова установа мала економію (табл. 2.11)

Таблиця 2.11 – Склад і динаміка комісійних витрат АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
				млн грн	%
Операції з платіжними картками	1087,9	1632,7	2119,1	1031,2	94,79
Розрахунково-касові операції	176,0	89,9	80,8	-95,2	-54,09
Операції з іноземною валютою	17,7	16,1	14,8	-2,9	-16,38
Операції з цінними паперами	9,1	5,1	4,8	-4,3	-47,25
Інші	14,4	27,5	16,1	1,7	11,81
Всього комісійних витрат	1305,1	1771,3	2235,7	930,6	71,30

Проте привалювання статей зі зростанням витрат у їх структурі призвело до того, що загальна сума комісійних витрат зросла на 71,30% або на 930,6 млн грн. Слід зазначити, що наявне перевищення темпів комісійних витрат (17,30%) над темпами проросту комісійних доходів (60,92%) є вкрай негативною тенденцією та свідчить про неефективну роботу менеджменту банку на

фінансовому ринку.

Аналізуючи склад і динаміку операційних витрат АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр. слід зазначити, що у грошовому еквіваленті найбільше зростання отримали витрати на заробітну плату та премії (1294,4 млн грн), що в умовах погіршення фінансових показників діяльності банку вважаємо неприпустимим, оскільки втрачається стимулюючий вплив матеріального заохочення керівництва і працівників державної фінансової установи (табл. 2.12).

Таблиця 2.12 – Склад і динаміка операційних витрат АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019 р. до 2017 р.	
				тис. грн	%
Заробітна плата та премії	3229,4	3989,6	4523,8	1294,4	40,08
Амортизація	918,8	1135,4	1307,6	388,8	42,32
Технічне обслуговування основних засобів	698,1	932,5	1110,9	412,8	59,13
Нарахування на фонд заробітної плати	683,0	850,1	960,5	277,5	40,62
Послуги зв'язку	377,2	349,7	406,1	28,9	7,65
Операційна оренда	307,2	359,4	45,4	-261,8	-85,22
Комунальні послуги	175,4	203,1	168,7	-6,7	-3,83
Офісні витрати	108,7	117,0	117,0	8,3	7,62
Податки, крім податку на прибуток	82,7	89,1	127,2	44,5	53,85
Витрати на рекламу	61,6	51,6	59,0	-2,6	-4,24
Витрати на охорону	49,8	43,7	63,7	13,9	27,99
Професійні послуги	49,4	41,8	104,8	55,4	112,26
Витрати на страхування	47,1	42,6	19,1	-28,0	-59,48
Витрати на відрядження	22,5	25,1	27,3	4,8	21,17
Інші витрати	319,0	327,4	768,9	449,9	141,03
Всього операційних витрат	7130,0	8558,2	9810,0	2680,0	37,59

Економія витрат відбулася за рахунок статей «Операційна оренда» (261,8 млн грн або 85,22%), «Комунальні послуги» (6,7 млн грн або 3,83%) та «Витрати на страхування» (28,0 млн грн або 59,48%), що стало результатом скорочення кількості територіальних відділень банку. Проте вважаємо таку економію невиправданою оскільки це призводить до зниження конкурентних позицій фінансової установи на банківському ринку та свідчить про падіння її ділової активності й не релевантному керуючому впливу керівництва банку

Загальна величина операційних витрат за аналізований період збільшилася на 2680,0 млн грн або 37,59% та склала у 2019 р. 9810,0 млн грн (рис. 2.7).

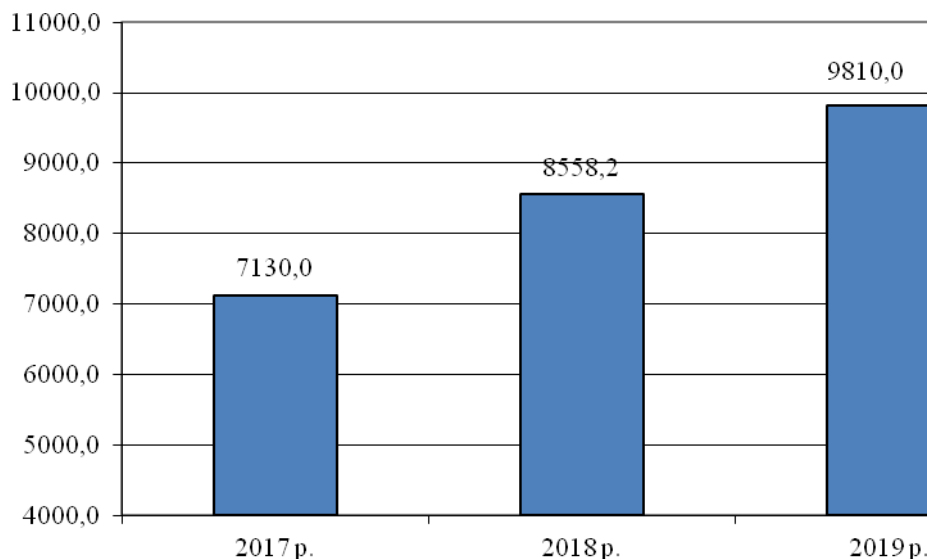

Рис. 2.7 – Зростання операційних витрат банку АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр., млн грн.

Банківський прибуток формується у результаті здійснення кредитних, розрахункових, грошових операцій та інших видів діяльності банків. Він є джерелом виплати дивідендів акціонерам, створення фондів банку, базою підвищення добробуту банківських працівників [20].

Прибуток банку – це різниця між валовими доходами банку та витратами. Інформаційною базою для аналізу фінансових результатів банку є дані окремих фінансових звітів про прибутки і збитки та інший сукупний дохід АТ «Ощадбанк». Дані фінансових результатів діяльності банку наведено в табл. 2.13.

З аналізу даних таблиці видно, що протягом періоду, що аналізується спостерігається стійка динаміка скорочення процентних витрат з одночасним зростанням комісійних та операційних витрат.

Таблиця 2.13 – Аналіз фінансових результатів банку АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення 2019/2017	
				млн грн	%
Процентні доходи	19740,7	19345,0	19058,2	-682,5	-3,46
Процентні витрати	-14228,2	-13894,7	-13566,6	661,6	-4,65
Чистий процентний дохід до формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	5512,5	5450,2	5491,6	-20,9	-0,38
Формування резерву на покриття збитків від знецінення активів, за якими нараховуються проценти	-1934,7	1175,2	269,3	2203,9	-113,92
Чистий процентний дохід/(збиток)	3577,8	6625,4	5678,3	2100,4	58,71
Комісійні доходи	4001,1	5236,4	6438,7	2437,6	60,92
Комісійні витрати	-1305,1	-1771,3	-2235,7	-930,6	71,31
Чистий збиток від операцій з іноземною валютою	-451,8	865,1	3454,8	3906,6	-864,72
Чистий прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що відображаються за справедливою вартістю з переоцінкою через прибутки або збитки	0,0	0,0	0,0	0,0	-100,00
Розформування/(формування) резерву на покриття збитків за іншими операціями	1155,7	-2410,8	-3649,4	-4805,1	-415,79
Чисті інші доходи	0,0	-47,7	83,0	83,0	-
Чистий непроцентний прибуток	530,2	-206,9	-41,7	-571,8	-107,86
Операційні витрати	180,7	300,8	336,2	155,5	86,07
Прибуток/(збиток) до оподаткування	4110,7	1965,6	4385,9	275,2	6,69
Відшкодування/(витрати) з податку на прибуток	-7130,0	-8558,2	-9810,0	-2680,0	37,59
Чистий прибуток/(збиток) за рік	558,5	32,8	254,2	-304,4	-54,49

Разом з тим отримані банком доходи не можуть перекрити випереджаюче зростання витратності його діяльності. В 2019 р. АТ «Ощадбанк» отримав чистий прибуток у розмірі 254,2 млн грн, що у порівнянні з базовим роком свідчить про падіння його прибутковості на 304,4 млн грн або 54,49% (рис. 2.8).

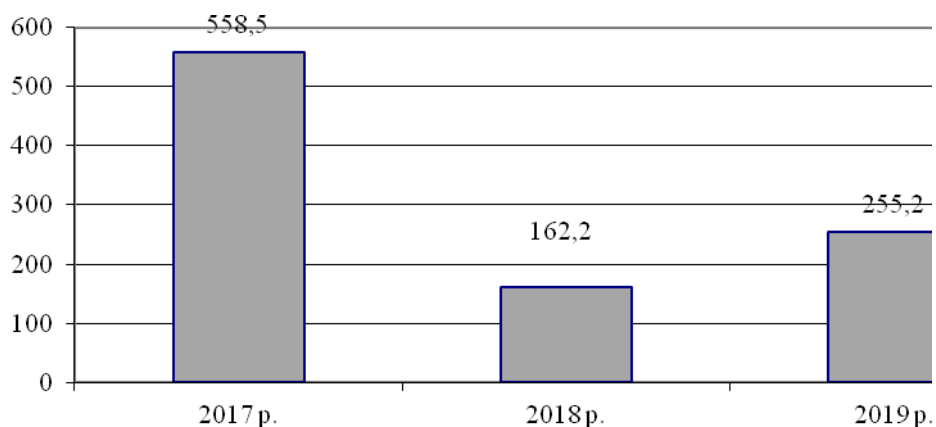

Рисунок 2.8 – Динаміка прибутку банку АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр., млн грн.

Невід’ємною частиною аналізу ефективності діяльності банку є показники прибутковості. В табл. 2.14 здійснено узагальнення показників ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр.

Таблиця 2.14 – Динаміка показників ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» за період 2017–2019 рр.

Показники	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення +,-		
				2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
Коефіцієнт загального рівня рентабельності	0,017	0,005	0,008	-0,012	0,003	-0,009
Коефіцієнт дієздатності	0,983	0,995	0,992	0,012	-0,003	0,009
Доходність активів	0,140	0,143	0,129	0,003	-0,013	-0,011
Прибутковість статутного капіталу,%	1,123	0,326	0,513	-0,797	0,187	-0,610
Прибутковість балансового капіталу,%	1,787	0,875	1,305	-0,912	0,430	-0,482
Прибутковість активів,%	0,239	0,075	0,102	-0,164	0,028	-0,136
Чиста процентна маржа,%	2,357	2,503	2,205	0,146	-0,298	-0,153
Чистий спред,%	1,803	2,431	2,177	0,628	-0,254	0,374

Результати розрахунків свідчать, що за показниками ефективності за аналізований період діяльність АТ «Ощадбанк» слід вважати прибутковою. У

2019 р. показники ефективності діяльності АТ «Ощадбанк» становили: рівень прибутковості балансового капіталу становив – 1,305%, прибутковості статутного капіталу – 0,513%.

Водночас, незважаючи на певне покращення у 2019 р. порівняно з попереднім 2018 р. за аналізований період ситуація погіршилася – відбулося зменшення практично всіх критеріїв оцінювання ефективності діяльності банку. Так зменшення прибутковості активів банку на 0,136% викликано більшими темпами зростання активів банку, порівняно з чистим прибутком, і свідчить про зниження ефективності діяльності керівництва банку в умовах нестабільної економіки.

Динаміка найважливіших показників, що характеризують ефективність управління АТ «Ощадбанк» за досліджуваний період, представлена на рис. 2.9.

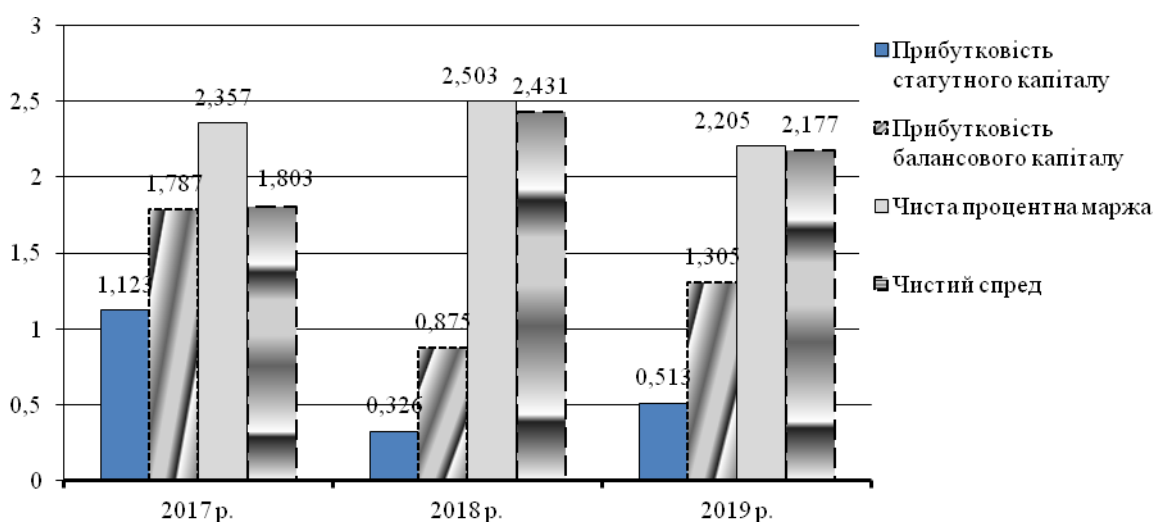

Рисунок 2.9 – Динаміка показників ефективності управління банку АТ «Ощадбанк» за період 2017–2018 рр., %

Чистий процентний спред АТ «Ощадбанк» за період аналізу зріс на 0,374% і на кінець 2019 р. становив 2,177%, що свідчить про намагання керівництва фінансової установи втримати в умовах кризи необхідний рівень узгодженості процентної політики банку за кредитними і депозитними

операціями. Показник чистої процентної маржі в АТ «Ощадбанк» знизився за аналізований період на 0,153 п., що свідчить про погіршення ефективності політики банку щодо контролю за дохідними активами і дорогими ресурсами, це у свою чергу, зумовлює підвищення ризикованості його діяльності.

Проведений аналіз ділової активності АТ «Ощадбанк» показав, що коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів, який, як свідчать дані табл. 2.15, за аналізований період зріс на 0,055 п. і станом на 31.12.2019 складав 0,922 (оптимальне значення 0,70).

Таблиця 2.15 – Динаміка показників ділової активності банку АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр.

Показник	2017 р.	2018 р.	2019 р.	Відхилення		
				2018/ 2017	2019/ 2018	2019/ 2017
Коефіцієнт рівня дохідних активів	0,956	0,944	0,946	-0,012	0,002	-0,010
Коефіцієнт кредитної активності	0,319	0,310	0,262	-0,008	-0,049	-0,057
Коефіцієнт загальної інвестиційної активності в цінні папери та пайову участь	0,420	0,536	0,456	0,116	-0,079	0,037
Коефіцієнт (частка) інвестицій у дохідних активах	0,439	0,567	0,482	0,128	-0,085	0,043
Коефіцієнт проблемних кредитів	1,009	1,089	1,024	0,079	-0,065	0,014
Коефіцієнт активності залучення позичених і залучених коштів	0,866	0,915	0,922	0,048	0,007	0,055
Коефіцієнт активності залучення міжбанківських кредитів	0,148	0,158	0,073	0,011	-0,085	-0,074
Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів	0,351	0,399	0,372	0,048	-0,027	0,022
Коефіцієнт активності використання залучених і позичених коштів у доходні активи	1,104	1,032	1,027	-0,072	-0,006	-0,077
Коефіцієнт активності використання залучених і позичених коштів у кредитний портфель	0,368	0,339	0,284	-0,029	-0,055	-0,084
Коефіцієнт активності використання строкових депозитів у кредитний портфель	0,908	0,777	0,702	-0,131	-0,075	-0,206

Коефіцієнт кредитної активності знизився на 0,057 і склав 0,262. За результатами діяльності 2017 та 2019 рр. кредитна активність банку має стійку тенденцію до зниження (0,319 у 2017 р., 0,310 у 2018 р., 0,262 у 2019 р.). За умови оптимального значення 65-75% коефіцієнт кредитної активності за весь аналізований період є наднизьким.

Подальше зниження даного показника може призвести до недостатнього використання джерел фінансування у процесі формування прибуткових активів, та обмежити прибутковий потенціал.

Зниження показників ділової активності активів банку свідчить про те, що банк не в повному обсязі використовує свій економічний потенціал. Необхідно звернути увагу на раціональність розміщення залучених коштів.

Негативним чинником у діяльності банку також є те, що він наростив рівень проблемних активів у 2019 р. порівняно з 2017 р. на 0,014 п., що вимагає збільшення обсягів відповідних резервів та негативно впливає на прибутковість та фінансову стійкість банку.

Коефіцієнт активності залучення строкових депозитів за період аналізу зріс на 0,022 п. і станом на 31.12.2019 склав 0,372, що свідчить про те, що банк активізує діяльність, спрямовану на залучення позикових коштів. Про це свідчить і збільшення коефіцієнту активності залучення позичених і залучених коштів на 0,055 п. порівняно з даними станом на 31.12.2017 р.

Коефіцієнт активності використання залучених і запозичених коштів у доходні активи зменшився на 0,077 п і склав 1,027 при оптимальному його значенню 0,70, що свідчить про те, що за умов наявної прибутковості діяльності у банку не достатньо ефективна політика зниження ризиковості своєї діяльності.

Коефіцієнт активності використання залучених і запозичених коштів у кредитний портфель банку знизився на 0,206 п. і склав 0,702.

Динаміку показників ділової активності банку АТ «Ощадбанк» за аналізований період наведено на рис. 2.10.

Ділова активність активів АТ «Ощадбанк» характеризується рівнем

вкладень ресурсів банку в дохідні активи та кредитний портфель.

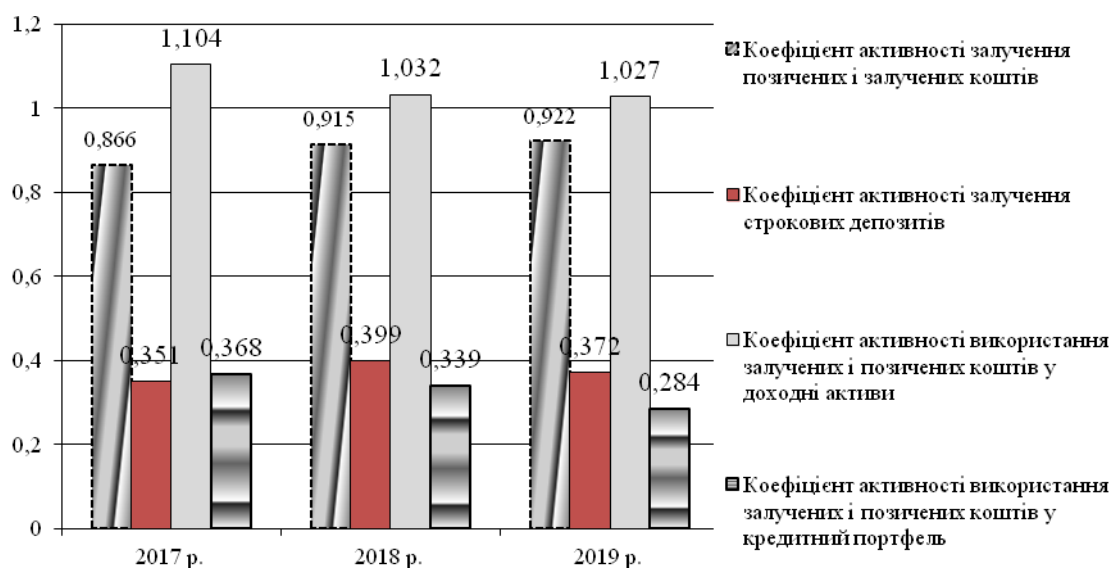

Рисунок 2.10 – Динаміка показників ділової активності пасивів АТ «Ощадбанк» за 2017–2019 рр.

Коефіцієнт рівня дохідних активів АТ «Ощадбанк» показує, що ефективність використання активів – достатня, оскільки при оптимальному рівні 70-80% для даного банку показник складає 94-96%. Негативним моментом є падіння даного показника, що відбувається за рахунок того, що дохідні активи зростали меншими темпами ніж їх загальна величина. Якщо банк і надалі вестиме таку політику, тобто нарощуватиме дохідні активи, то підвищуватиметься і ефективність використання загальної сукупності активів.

Отже, проведений аналіз засвідчив погіршення фінансових результатів, а відповідно й фінансового стану банку, що зумовлює необхідність вжиття невідкладних відповідних заходів.

Незважаючи на те, що протягом аналізованого періоду діяльність банку була прибутковою, при цьому показники прибутковості в цілому мають негативну динаміку. Показники ділової активності також підтвердили попередні розрахунки, оскільки демонстрували зниження у 2019 р. порівняно з базовим роком.

Висновки до розділу 2

Основна діяльність АТ «Ощадбанк» полягає у веденні банківських рахунків та залученні депозитів юридичних та фізичних осіб, наданні кредитів, здійсненні платежів, емісії банківських платіжних карток, розвитку торгового еквайрингу та альтернативних каналів продаж, торгівлі цінними паперами та у здійсненні операцій з іноземними валютами.

Рівень фінансової безпеки банку визначається основними фінансовими показниками діяльності. Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників ринку.

Аналіз капіталу АТ «Ощадбанк» за аналізований період відбулося збільшення його загального розміру на 6,5%. Причиною цього стало зростання залишків зобов'язань банку на 13,3%. Проте водночас відбулося зменшення власного капіталу на 37,4%. При цьому слід зазначити, що хоча розмір власного капіталу збільшився порівняно з 2018 р., проте наявна загальна негативна динаміка порівняно з 2017 р.

Проведений аналіз відповідність зміни обсягу залишків активів, власного капіталу, кредитного та інвестиційного портфелів АТ «Ощадбанк» дає можливість стверджувати, що зменшення обсягу власного капіталу відповідно до 2017 р. відбувалося на фоні зростання обсягу активів (6,53%) та зменшення кредитного портфелю (12,53%).

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків. Слід зазначити, що за проаналізований період регулятивний капітал банку знизився на 14233,4 млн грн або 41,70%, що досить суттєво. Також, слід зазначити, що банк у 2017 р. та 2019 р. не дотримувався показників достатності капіталу, що є неприпустимим для системного банку.

За аналізований період співвідношення дохідних активів і платних зобов'язань зменшилося на 0,079 і станом на кінець 2019 р склало 1,048 (при оптимальному значенні не менше 0,90). Зменшення показника співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань свідчить про те, що АТ «Ощадбанк» необхідно переглянути свою політику щодо формування ресурсів.

Коефіцієнти надійності банку за аналізований період зменшився на 0,069 п. й при цьому показник у 2018 та 2019 рр. не відповідав оптимальному значенню, яке має бути не менше 0,10. Отже, банк має проблеми з достатньою забезпеченістю власним капіталом.

Щодо фінансових результатів діяльності, то слід зазначити, що протягом аналізованого періоду діяльність банку була прибутковою. Але при цьому показники ефективності демонстрували негативну динаміку.

Показники ділової активності також підтвердили попередні розрахунки, оскільки демонстрували зниження у 2019 р. порівняно з базовим 2017 р.

3 НАПРЯМИ УДОСКОНАЛЕННЯ ДІАГНОСТИКИ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БАНКУ АТ «ОЩАДБАНК»

3.1 Удосконалення методики аналізу прибутковості діяльності банку

Стратегічні завдання, які ставить перед собою АТ «Ощадбанк» повинні як найуспішніше реалізуватися за визначений період часу задля ефективного та стабільного функціонування банку. Саме аналіз прибутковості банку дозволяє своєчасно виявляти проблеми та відповідно вчасно на них реагувати.

Для аналіз прибутковості банку використовують наступні показники [59]:

- процентна маржа, або процентний прибуток, дозволяє банку визначити різницю між процентними доходами та процентними витратами;

- чиста процентна маржа, розраховується як співвідношення чистого процентного доходу банківської установи до середньої величини чистих активів або підпроцентних активів. Слід зазначити, що показник чистої процентної маржі дозволяє в деякій мірі надати оцінку стосовно того наскільки ефективно сформовані активи банку;

- рентабельність активів виступає своєрідним інтегральним показником оцінки прибутковості діяльності банківської установи та відображає результативність, надійність банку та перспективи його розвитку;

- рентабельність капіталу, (ROE – return on equity) вважають узагальнюючим показником прибутковості, який дозволяє визначити рівень віддачі коштів акціонерів. Рентабельність активів (ROA – return on asset), в свою чергу є складовою ROE та відображає наскільки ефективно запроваджується внутрішня політика менеджменту.

При цьому, слід зазначити, що кожен з вище наведених показників виявляє той чи інший аспект прибутковості банку.

На наш погляд, при оцінюванні прибутковості діяльності банку слід застосовувати комплексний підхід. При цьому необхідно врахувати вплив

максимально можливої та доцільної кількості чинників.

Чинники, що впливають на прибуток і, як наслідок, на прибутковість банку безліч. Для аналізу впливу цих факторів у банківській практиці використовується різні показники прибутковості. Найширше застосовуються такі показники: чиста процентна маржа, чистий спред, прибутковість капіталу, прибутковість активів, рівень іншого операційного доходу [24].

Аналіз прибутку комерційного банку є складовою частиною аналізу фінансової стійкості банку. Відомо, що будь-яка методика аналізу фінансових результатів діяльності банку починається з аналізу доходів і витрат, а завершується дослідженням формування та використання прибутку комерційним банком

Зокрема серед внутрішніх факторів можна виділити цілий ряд балансових статей, кожна з яких пов'язана із відповідною статтею доходів та витрат. Технологія аналізу показників прибутковості включає шість кроків (рис. 3.1).

Рисунок 3.1 – Технологія аналізу показників прибутковості [6]

В межах напрямів удосконалення методики аналізу прибутковості, розроблено підхід до моделі проведення факторного аналізу показників прибутковості. В його основі використано принцип, закладений в методиці Дюпона [70].

Так, модель одного із найголовніших показників прибутковості банку (прибутковість капіталу, ROE), можна представити за схемою впливу певних факторів, кожен з яких розбивається на групу додаткових. Розподіл показника ROE на його складові – дає широкий вибір напрямів для аналізу обсягу й вартості ресурсів, доходних та недоходних активів, витрат на утримання апарату управління та інших витрат, що впливають на обсяг і норму прибутковості – головних факторів фінансової стійкості комерційного банку й збільшення його капіталу.

Відповідно з розробленою моделлю проведення факторного аналізу дослідження ROE проходить за певною, чітко визначеною та логічною схемою, що розбивається на декілька етапів.

На першому етапі здійснюється розклад прибутковості капіталу на два фактори. Один із цих факторів характеризує ефективність роботи менеджменту банку (прибутковість активів, ROE), а другий може виступати індикатором надійності банку (мультиплікатор капіталу):

$$\frac{\text{Прибуток}}{\text{Капітал}} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Активи}} \times \frac{\text{Активи}}{\text{Капітал}}, \quad (3.1)$$

На другому етапі фактор прибутковість активів додатково розбивається ще на два (загальна рентабельність і доходність активів). Основна мета – прояснити яким чином було отримане те чи інше значення прибутковості активів.

Показник надійності банку – мультиплікатор капіталу, за цієї моделі залишається без декомпозиції. На цьому етапі простежується «стандартна» методика Дюпона:

$$\frac{\text{Прибуток}}{\text{Капітал}} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Доходи}} \times \frac{\text{Доходи}}{\text{Активи}} \times \frac{\text{Активи}}{\text{Капітал}}, \quad (3.2)$$

На третьому етапі фактор загальна рентабельність додатково розбивається ще на два фактори, через введення до показників статті «зобов'язання». Мета даної деталізації по факторах – зберегти суть закладену у правилі балансу, ув'язати вплив на прибутковість як активів, так і пасивів, та прояснити яким чином було отримане те чи інше значення прибутковості капіталу виходячи з впливу зобов'язань:

$$\frac{\text{Прибуток}}{\text{Капітал}} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Зобов'язання}} \times \frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Доходи}} \times \frac{\text{Доходи}}{\text{Активи}} \times \frac{\text{Активи}}{\text{Капітал}}, \quad (3.3)$$

На четвертому етапі додається фактор аналізу витратності зобов'язань банку. Таким чином, можна проаналізувати вплив доходності активів, витратності пасивів, надійності, мультиплікатора зобов'язань (сума зобов'язань на 1 грн доходів) – тобто найбільш значимих внутрішніх факторів, що впливають на показник прибутковості капіталу банку.

$$\frac{\text{Прибуток}}{\text{Капітал}} = \frac{\text{Прибуток}}{\text{Витрати}} \times \frac{\text{Витрати}}{\text{Зобов'язання}} \times \frac{\text{Зобов'язання}}{\text{Доходи}} \times \frac{\text{Доходи}}{\text{Активи}} \times \frac{\text{Активи}}{\text{Капітал}}, \quad (3.4)$$

Формула 3.4 є базовою для подальшого факторингового аналізу показника прибутковості.

Аналізуючи показник ROE в досліджуваному банку АТ «Ощадбанк» необхідно відмітити, що в 2019 році в порівнянні з 2018 він збільшився на 49,16%, та становив 1,30% (рис. 3.2) (оптимальне значення даного показника – не менше 15%)

Саме тому в подальшому необхідно провести комплексний факторний аналіз прибутковості капіталу АТ «Ощадбанк» для з'ясування факторів які збільшують даний показник, для подальшого їх стимулювання, та факторів, які його зменшують, щоб в подальшому даний показник мав оптимальне значення.

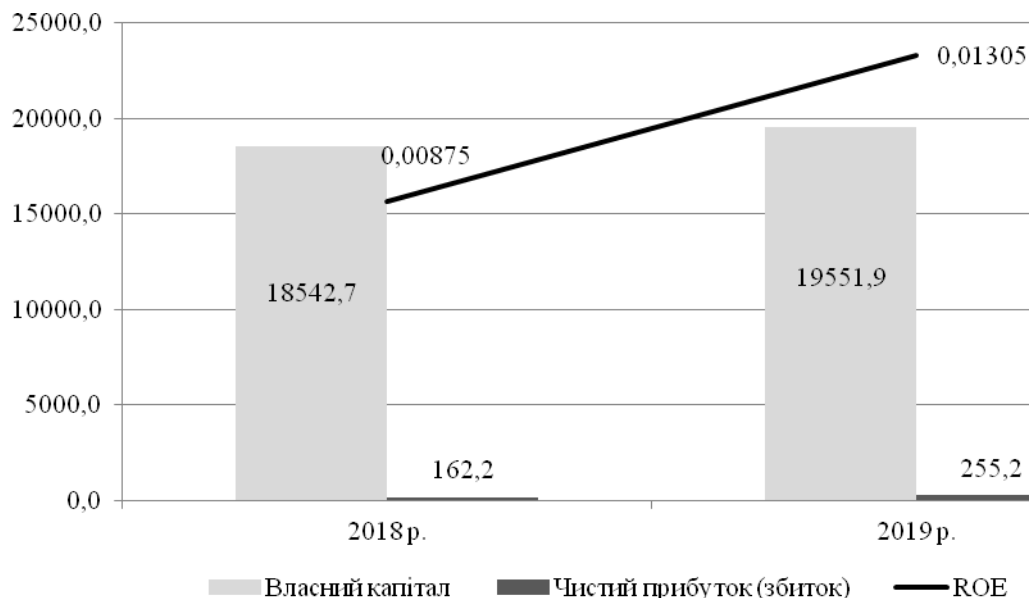

Рисунок 3.2 – Динаміка власного капіталу, чистого прибутку та прибутковості капіталу АТ «Ощадбанк» в 2018–2019 рр.

Саме тому в подальшому необхідно провести комплексний факторний аналіз прибутковості капіталу АТ «Ощадбанк» для з'ясування факторів які збільшують даний показник, для подальшого їх стимулювання, та факторів, які його зменшують, щоб в подальшому даний показник мав оптимальне значення.

Першим кроком в аналізі показника прибутковості капіталу (ROE) є дослідження двох факторної мультиплікативної моделі (формула 3.1) методом абсолютних різниць (табл. 3.1).

Таблиця 3.1 – Розраховані дані, необхідні для аналізу моделі 3.1

Показник	2018 р.	2019 р.	Відхилення
ROE	0,00875	0,01305	0,00430
Прибутковість активів (Па)	0,00075	0,00102	0,00028
Мультиплікатор капіталу (Мк)	11,74326	12,74050	0,99724

Розрахуємо вплив прибутковості активів на ROE:

$$ROE_{\Pi a} = (\Pi_a^1 - \Pi_a^0) \times M_k^0, \quad (3.6)$$

$$ROE_{\Pi a} = (0,00102 - (-0,00075)) \times 11,74326 = 0,02079$$

Розрахуємо вплив мультиплікатора капіталу на ROE:

$$ROE_{Mk} = \Pi_a^1 \times (M_k^1 - M_k^0), \quad (3.7)$$

$$ROE_{Mk} = 0,00102 \times (12,74050 - 11,74326) = 0,00102$$

Отже, протягом аналізованого періоду прибутковість капіталу збільшилася на 0,00430 пункти. За рахунок збільшення мультиплікатора капіталу на 0,99724 пункти, показник ROE зріс на 0,00102 пункти. Відбулося і зростання прибутковості активів на 0,00028 і за рахунок цього показник ROE збільшилася на 0,02079 пункти.

Другим кроком в аналізі показника ROE є дослідження трьохфакторної мультиплікативної моделі (формула 3.2) методом абсолютних різниць (табл. 3.2).

Таблиця 3.2 – Розраховані дані, необхідні для аналізу моделі 3.2

Показник	2018 р.	2019 р.	Відхилення
ROE	0,00875	0,01305	0,00430
Загальна рентабельність (Р)	0,00670	0,00996	0,00326
Доходність активів (Да)	0,12430	0,11092	-0,01338
Мультиплікатор капіталу (Мк)	11,74326	12,74050	0,99724

Розрахуємо вплив загальної рентабельності на ROE:

$$ROE_P = (P^1 - P^0) \times D_a^0 \times M_k^0, \quad (3.8)$$

$$ROE_P = (0,00996 - (-0,00670)) \times 0,12430 \times 11,74326 = 0,02432$$

Розрахуємо вплив доходності активів на ROE:

$$ROE_{Da} = P^1 * (D_a^1 - D_a^0) \times M_k^0, \quad (3.9)$$

$$ROE_{Da} = 0,00996 * (0,11092 - 0,12430) * 11,74326 = -0,00156$$

Вплив мультиплікатора капіталу вже було розраховано вище, тому проводити повторні розрахунки є недоцільним.

Отже, за рахунок збільшення мультиплікатора капіталу на 0,99724, показник ROE збільшився на 0,00102. Одночасно відбулося збільшення загальної рентабельності на 0,00326 і незначне зменшення доходності активів на -0,01338 і за рахунок цього відбулися зміни показника ROE – збільшення на 0,02432 та зменшення на -0,00156 відповідно.

Третім кроком в аналізі показника ROE є дослідження чотирьох факторної мультиплікативної моделі (формула 3.3) методом абсолютних різниць (табл. 3.3).

Таблиця 3.3 – Розраховані дані, необхідні для аналізу моделі 3.3

Показник	2018 р.	2019 р.	Відхилення
ROE	0,00875	0,01305	0,00430
Прибутковість зобов'язань (Пз)	0,00081	0,00111	0,00030
Мультиплікатор зобов'язань (Мз)	7,79330	8,78263	0,98932
Доходність активів (Да)	0,12430	0,11092	-0,01338
Мультиплікатор капіталу (Мк)	11,74326	12,74050	0,99724

Розрахуємо вплив прибутковості зобов'язань на ROE:

$$ROE_{Пз} = (П_з^1 - П_з^0) \times M_з^0 \times D_a^0 \times M_k^0, \quad (3.10)$$

$$ROE_{Пз} = (0,00111 - 0,00081) * 7,79330 * 0,12430 * 11,74326 = 0,00341$$

Розрахуємо вплив мультиплікатора зобов'язань на ROE:

$$ROE_{M_3} = \Pi_3^1 \times (M_3^1 - M_3^0) \times D_a^0 \times M_k^0, \quad (3.11)$$

$$ROE_{M_3} = 0,00111 * (8,78263 - 7,79330) * 0,12430 * 11,74326 = 0,00160$$

Вплив доходності активів та мультиплікатора капіталу вже було розраховано вище, тому проводити повторні розрахунки є недоцільним.

Отже, до вище зроблених висновків можна додати, що за рахунок збільшення прибутковості зобов'язань на 0,00030 показник ROE збільшується на 0,00341, а за рахунок збільшення мультиплікатора зобов'язань на 0,98932 даний показник збільшився на 0,00160.

Останнім кроком в аналізі показника ROE є дослідження п'ятифакторної мультиплікативної моделі (формула 3.4) методом абсолютних різниць (табл. 3.4).

Таблиця 3.4 – Розраховані дані, необхідні для аналізу моделі 3.4

Показник	2018	2019	Відхилення
ROE	0,00875	0,01305	0,00430
Прибутковість витрат (Пв)	0,00670	0,00996	0,00326
Витратність зобов'язань (Вз)	0,12160	0,11158	-0,01003
Мультиплікатор зобов'язань (Мз)	7,79330	8,78263	0,98932
Доходність активів (Да)	0,12430	0,11092	-0,01338
Мультиплікатор капіталу (Мк)	11,74326	12,74050	0,99724

Розрахуємо вплив прибутковості витрат на ROE:

$$ROE_{Пв} = (\Pi_в^1 - \Pi_в^0) \times B_з^0 \times M_з^0 \times D_a^0 \times M_k^0, \quad (3.12)$$

$$ROE_{Пв} = (0,00996 - 0,00670) * 0,12160 * 7,79330 * 0,12430 * 11,74326 = 0,00451$$

Розрахуємо вплив витратності зобов'язань на ROE:

$$ROE_{B_з} = \Pi_в^1 \times (B_з^1 - B_з^0) \times M_з^0 \times D_a^0 \times M_k^0, \quad (3.13)$$

$$ROE_{B_3} = 0,00996 * (0,11158 - 0,12160) * 7,7933 * 0,12430 * 11,74326 = -0,00114$$

Розрахуємо вплив прибутковості витрат на ROE:

$$ROE_{\Pi_6} = (\Pi_6^1 - \Pi_6^0) \times B_3^0 \times M_3^0 \times D_a^0 \times M_k^0, \quad (3.12)$$

$$ROE_{\Pi_6} = (0,00996 - 0,00670) * 0,12160 * 7,79330 * 0,12430 * 11,74326 = 0,00451$$

Розрахуємо вплив витратності зобов'язань на ROE:

$$ROE_{B_3} = \Pi_6^1 \times (B_3^1 \times B_3^0) \times M_3^0 \times D_a^0 \times M_k^0, \quad (3.13)$$

$$ROE_{B_3} = 0,00996 * (0,11158 - 0,12160) * 7,79330 * 0,12430 * 11,74326 = -0,00114$$

Вплив мультиплікатора зобов'язань, доходності активів та мультиплікатора капіталу вже було розраховано вище, тому проводити повторні розрахунки є недоцільним.

Отже, до вище зроблених висновків можна додати, що за рахунок збільшення прибутковості витрат на 0,00326 показник ROE збільшився на 0,00451, а за рахунок зниження витратності зобов'язань на 0,01003 даний показник зменшився на 0,00114.

Також негативну тенденцію в АТ «Ощадбанк» має коефіцієнт витрат на 1 грн дохідних активів Кв(Ад) (табл. 3.5), величина якого зросла з 8,48921 до 9,19997 за період.

Таблиця 3.5 – Розраховані дані, необхідні для аналізу моделі 3.14

Показник	2018 р.	2019 р.	Відхилення
Коефіцієнт витратності дохідних активів Кв(Ад)	8,48921	9,19997	0,71076
Дохідні активи (Ад), млн грн	205644,3	235632,5	29988,2
Операційні витрати (Воп), млн грн	8558,2	9810,0	1251,8
Неопераційні витрати (Вноп), млн грн	15666,0	15802,3	136,3
Всього витрат (В), млн грн	24224,2	25612,3	1388,1

Тобто витрати на 1 грн дохідних активів банку збільшилися на 71,1 коп., що є негативним явищем. Саме тому є необхідним оцінити фактори, які здійснюють вплив на даний коефіцієнт з метою його подальшої оптимізації.

Використовуючи метод ланцюгових підстановок, оцінюємо вплив таких факторів на коефіцієнт витратності дохідних активів:

- величини операційних та неопераційних витрат (Φ_1 та Φ_2);
- величини дохідних активів (Φ_3).

Для факторного аналізу використовується наступна модель:

$$K_{\epsilon}(A_{\partial}) = \frac{B}{A_{\partial}} = \frac{B_{оп} + B_{нон}}{A_{\partial}} = \frac{B_{оп}}{A_{\partial}} + \frac{B_{нон}}{A_{\partial}} = K_{оп}(A_{\partial}) + K_{нон}(A_{\partial}), \quad (3.14)$$

Для подальших розрахунків необхідно два скоригованих коефіцієнти:

$$K_1 = \frac{B_{оп}^1 - B_{нон}^0}{A_{\partial}^0}, \quad (3.15)$$

$$K_2 = \frac{B_{оп}^1 - B_{нон}^1}{A_{\partial}^0}, \quad (3.16)$$

$$K_1 = (9810,0 - 15666,0) / 205644,3 = -0,02848$$

$$K_2 = (9810,0 - 15802,3) / 205644,3 = -0,02914$$

Вплив першого фактора – величини операційних витрат – визначається за формулою:

$$\Phi_1 = K_1 - K_{\epsilon}(A_{\partial})^0, \quad (3.17)$$

$$\Phi_1 = -0,02848 - 8,48921 = -8,51769$$

Отже, збільшення величини операційних витрат на 1251,8 млн грн призвело до зниження коефіцієнта на 8,51769.

Вплив другого фактора – величини неопераційних витрат – визначається так:

$$\Phi_2 = K_2 - K_1, \quad (3.18)$$

$$\Phi_2 = -0,02914 - (-0,02848) = -0,00066$$

Отже, зростання величини неопераційних витрат на 136,3 млн грн призвело до зменшення коефіцієнта на 0,00066.

Вплив третього фактора – величини дохідних активів – визначимо за формулою:

$$\Phi_3 = K_3(A_d)^1 - K_2, \quad (3.19)$$

$$\Phi_3 = 9,19997 - (-0,02914) = 9,22911$$

Збільшення дохідних активів на 29988,2 млн грн за період підвищило значення коефіцієнта $K_3(A_d)$ на 9,22911. Цей фактор має негативний вплив на коефіцієнт, що аналізується.

Результати аналізу даних табл. 3.5 свідчать, що зміна якісного складу витрат призвела до значного підвищення коефіцієнта $K_3(A_d)$, тобто вплинула негативно. Такий же вплив мала зміна величини дохідних активів, що підвищило значення відповідного коефіцієнта.

Отже, для збільшення показника прибутковості капіталу та зниження коефіцієнта витратності дохідних активів АТ «Ощадбанк» можна запропонувати наступні заходи:

- збільшити групи активів, що приносять найбільший процентний дохід;
- збільшити питому вагу доходних активів в сукупних активах. Тобто банк повинен нарощувати активи, які приносять найбільші доходи банку і скорочувати до мінімуму активи від удержання яких банк не отримує майже нічого;
- управління ризиком процентних ставок: досягнення цільового рівня чистої процентної маржі, спреду, чистого процентного доходу, прогнозування руху процентних ставок, встановлення процентних ставок за залученими та наданими коштами;
- змінити структуру портфелю доходних активів, тобто підвищити питому

вагу ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти. Ризикові операції можуть принести банку значний дохід, якщо він буде правильно ними управляти;

- забезпечити зростання непроцентних доходів, а саме приділити більшу увагу доходам від надання послуг «небанківського» характеру, а саме доходам від продажу основних засобів, нематеріальних активів і фінансових інвестицій та орендні операції.

Все це дає змогу керівництву банку оперативно реагувати на відповідні зміни і фактори що їх спричинили, та які призвели до відповідної зміни або безпосередньо показників прибутковості або показників певним чином пов'язаними з ними.

Керівництво банку може створити систему раннього реагування на зміну показників зовнішнього та внутрішнього середовища (які відповідним чином впливають на прибутковість банку) і здійснювати щоденний контроль за станом найбільш вагомих показників прибуткової та надійної діяльності банку. Це надасть змогу аналізувати зміну показника прибутковості як зверху донизу (від показника прибутковості, тобто від факторів першого рівня, до найбільш деталізованих показників, тобто факторів четвертого рівня), так і знизу вверх (наприклад, можна прогнозувати передбачуваний вплив зміни по кожному фактору четвертого рівня, через вертикальний прояв по всій моделі і таким чином на показники прибутковості).

Приймати адекватні рішення щодо усунення недоліків та підвищення прибуткової діяльності за різноманітними напрямками в різних розрізах.

При цьому, важливо зазначити, що прийняття можливих фінансових рішень керівництвом банку на основі розрахунків показників прибутковості дозволить обрати найбільш оптимальне рішення серед можливих щодо підвищення ефективності діяльності банку тим самим покращивши систему управління прибутком банку.

Таким чином, запропоновані заходи для підвищення дохідності дозволять банківській установі розширити спектр банківських послуг, збільшити ресурсну

базу та залучити більше потенційних клієнтів, що в свою чергу забезпечить ефективність роботи банку, наслідком чого буде отримання прибутку.

3.2 Визначення економічного капіталу як перспективного напрямку управління ризиками банку

Світова тенденція в сфері ризик-орієнтованого нагляду направлена на активізацію внутрішньобанківського аналізу кредитного, інвестиційного портфелю і використання банками власних методик оцінки ризиків. В зв'язку з цим для українського банківського сектору першочерговою задачею є розвиток внутрішніх моделей визначення капіталу, який необхідний для страхування кредитних ризиків.

Поняття «економічного капіталу» почало широко використовуватися в теорії та практиці банківської діяльності після прийняття Базельським комітетом з банківського нагляду в 2003 р. нових підходів до оцінки адекватності регулятивного капіталу комерційних банків (так званий Базель II) [67].

При визначенні розміру економічного капіталу основну роль відіграють параметри і методи оцінки ризиків. В зв'язку з цим моделі оцінки економічного ризику розрізняють в залежності від методик, які використовуються для визначення ризику:

1. Імовірнісна модель. Будується виходячи з розуміння економічного капіталу як найбільшої величини непередбачуваних можливих втрат на заданому горизонті часу, розрахованої з певним довірчим інтервалом. Іншими словами, імовірний характер моделі обумовлений тим, що розрахунок економічного капіталу базується на імовірній оцінці майбутніх потенціальних збитків (їх визначають як суму умовних величин для покриття найбільш імовірних втрат). При цьому основна функція економічного капіталу полягає в покритті суттєвих видів ризику з потрібним рівнем довіри. В випадку, коли неможлива кількісне оцінювання ризику, допускається використання

експертного методу.

Стандартно єдиною мірою ризику, яка дозволяє, умовно кажучи, призводити фінансові портфелі, які складаються з різних активів, до загального знаменнику, є VaR (ризикова вартість). Розвиток даної методології був зумовлений появою поняття «економічний капітал» CAR (capital_at_risk). Тобто ризикова вартість (VaR) відображає максимально можливі збитки від зміни вартості портфелю активів, які можуть відбутись за даний період часу з заданою імовірністю σ її прояву, а розраховані при цьому втрати приймаються в якості вимог до достатності капіталу [2].

$$\sigma (\text{Loss } \sigma \text{ VaR}) \quad (3.20)$$

де Loss – величина збитку за портфелем;

σ – заданий довірчий рівень.

Очевидно, що основним компонентом при розрахунку VaR являється довжина часового інтервалу, на кінець якого приходиться аналіз рівня втрат за визначеної позиції, і довірчий рівень σ , який дозволяє визначити рівень захисту. Великі втрати моделі VaR відбуваються з імовірністю $[(1 - \sigma) \ %]$.

Довірчий рівень обирається в залежності від відношення до ризику або регламентується відповідними органами. В якості часового горизонту зазвичай використовують період часу, протягом якого з портфелем не відбулося суттєвих змін.

В після кризових умовах, коли реальні розподіли факторів ризиків, як правило, далекі від нормального закону і можуть призвести до заниження VaR, недооціненою імовірності дефолту, найбільш ефективним являється метод відновлення щільності розподілу, в якому використовують різні способи імітаційного моделювання на основі стохастичного моделювання Монте-Карло (один із видів стрес-тестування). Перевагами методу Монте-Карло є можливість розрахунків для нелінійних інструментів і використання будь-яких

розподілів; висока точність і практичне використання для різних портфелів і складних фінансових інструментів.

2. Комбіновані VaR-технології зі стрес-тестуванням (складні VaR-моделі). Модель забезпечує найкраще використання ризикової вартості на практиці та має особливе значення в нестабільній економічній ситуації.

Оскільки, при використанні VaR-моделі передбачається незмінність ситуації на рику протягом певного періоду часу, то стрес-тестування оцінює потенціальні збитки отримані в результаті несприятливої ситуації на ринку. Розрахунок VaR відбувається за рахунок інтеграції Excel-VBA.

Формування стресових сценаріїв відбувається на основі постійного моніторингу кредитних регуляторних ризиків. Стрес-тестування дозволяє здійснити оцінку кредитного портфеля в умовах рецесії або кризи, здійснюючи оцінку впливу як окремих негативних факторів, так і сукупності факторів – гіпотетичних сценаріїв – на очікувані втрати, покриті резерви та непередбачувані втрати по кредитному портфелю.

Часовий горизонт покриття кредитного ризику складає 1 рік. За цей період можливі зміни імовірності дефолту. В тому числі в сторону збільшення. Враховуючи те, що імовірність дефолту збільшується в періоди економічних спадів, необхідно здійснювати коректування в кінці року при кожному визначені імовірності настання чергового сценарію.

Використання моделі «вартість під ризиком» для оцінки кредитних ризиків комерційного банку не простою та прямолінійною задачею. Перш за все це пов'язане з комплексністю поняття «кредитний ризик» і його складовими. Так, у сучасній економічній літературі [3, 68] кредитний ризик прийнято розглядати як функцію від наступних показників:

1. Імовірність дефолту (probability of default, PD);
2. Експозиція під ризиком (exposure at default, EAD);
3. Втрати при дефолті (loss given default, LGD).

У свою чергу ймовірність дефолту [35] є функцією від кредитного рейтингу (зовнішнього або внутрішнього) позичальника та часового горизонту,

експозиція під ризиком в найпростішому випадку дорівнює непогашеній заборгованості за кредитом (для похідних фінансових інструментів розрахунок EAD може виявитися досить нетривіальною задачею), втрати при дефолті – це кількісний показник, який характеризує можливість (часткової) компенсації втрат за рахунок реалізації застави, продажу простроченої заборгованості тощо.

Втрати при дефолті залежать від:

- виду зобов'язання (кредити, боргові цінні папери);
- виду економічної діяльності позичальника;
- забезпечення угоди та черговості виплат за зобов'язаннями;
- загального стану економіки.

Безпосередньо сам ризик вимірюється за допомогою таких показників, як очікувані (Expected Loss, EL) та неочікувані втрати (Unexpected Loss, UL). Очікувані втрати – це оцінювання банком середніх втрат, які залежать від імовірності дефолту позичальника та розміру експозиції [18]:

$$EL = PD \times EAD \times LGD. \quad (3.21)$$

Очікувані втрати не є несподіванкою для банку, тому для їхнього покриття формуються відповідні резерви, а сама величина кредитного ризику включається до вартості кредиту, тобто переноситься на позичальника. Зазвичай очікувані втрати розраховуються знизу-вверх, тобто являють собою суму втрат за кожною окремою транзакцією.

За визначенням, очікувані втрати самі по собі не представляють ризику. Якщо втрати завжди відповідають очікуваному рівню, то не існує невизначеності, а отже – й економічного сенсу утримання капіталу для покриття ризику. Ризик виникає при коливанні розміру втрат, що в даному випадку виражається неочікуваними втратами (UL), які можуть розраховуватися як на індивідуальному, так і на портфельному рівні.

Неочікувані, як і очікувані, втрати є наслідком кредитної діяльності банку, який не може бути нівельовано та який виникає внаслідок

(неочікуваних) дефолтів і (неочікуваних) міграцій кредитних рейтингів (переходу позичальників з одного кредитного рейтингу до іншого, як правило – нижчого за якість). У той же час ці флуктуації не можуть бути передбачені й відповідним чином закладені у вартість кредитів – вони потребують поглинання економічним капіталом.

У статистичних термінах неочікувані втрати – це волатильність кредитних втрат навколо середнього, тобто волатильність фактичних втрат відносно очікуваних (EL). Так само, як очікувані втрати представляють собою середнє значення ймовірності розподілу, неочікувані втрати виступають середньоквадратичним відхиленням цього самого розподілу з урахуванням квантілю ймовірності, що відповідає бажаному кредитному рейтингу банку. Таким чином, знаходження UL полягає в знаходженні правильної функції розподілу втрат за портфелем кредитів, а VaR для кредитного ризику з ймовірністю α в загальному випадку буде розраховуватися за формулою [70]:

$$\text{Credit VaR} = UL_{1-\alpha} - EL. \quad (3.22)$$

Ймовірностей втрат для кредитного ризику не відповідає нормальному, а характеризується асиметрією та ексцесом. У зв'язку з цим для моделювання кредитних втрат рекомендується використовувати бета-розподіл ймовірностей, що характеризується двома параметрами α та β , які можна розрахувати на основі математичного очікування (середнього) та дисперсії вибірки.

Визначення капіталу передбачає емпіричний розподіл ймовірності втрат кредитного портфелю; побудова функції розподілу втрат за кредитним портфелем і інтерпретація результатів побудови функції розподілу втрат.

Емпірична функція втрат – це функція розподілу очікуваних втрат в майбутньому. Тобто май майбутньої функції створюваних резервів. Її оцінки здійснюється на основі функцій розподілу ймовірності дефолту кожного позичальника.

Для отримання емпіричної функції розподілу на основі методу Монте-

Карло будуємо модель, ризик-параметри якої є відсоткова ставка, сума заборгованості, термін який залишився до погашення, імовірність дефолту.

Для оцінки імовірності дефолту всього кредитного портфелю береться співвідношення створених резервів до величини заборгованості. В українських банках уявлення про імовірність неповернення позик відображають нормативи відрахування за групами ризику, на основі яких визначаються очікувані втрати визначається Постановою НБУ № 351 від 30.06.2016 «Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями» [47].

Метод дослідження кредитного ризику Монте-Карло полягає в оцінці кредитного ризику шляхом одержання емпіричної функції розподілу випадкової величини. При цьому реалізується наступний алгоритм [70]:

- для кожного кредиту генеруються рівномірно розподілені від 0 до 1 випадкові величини;
- розраховується рівень збитків за кожним кредитом у портфелі на основі зворотної функції розподілу;
- розраховується сума збитків;
- процедура повторюється багато разів, та за вибіркою будується емпірична функція розподілу збитків.

В основі методу лежить розрахунок функції, завдяки якій оцінюється імовірність виникнення кризового стану контрагента (дефолту) протягом дії зобов'язання.

Емпірична функція розподілу дозволяє кількісно оцінити кредитний ризик у загальноприйнятій ідеології Value-at-Risk, як максимально можливі збитки із заданою довірчою імовірністю. Для цього досить узяти квантиль відповідного порядку. Цей підхід використовується в автоматизованій системі ризик менеджменту „Прогноз. Ринок” для оцінки сукупного ризику кредитного і ринкового портфелів банку.

В стресових ситуаціях співвідношення величини максимально можливих втрат і кредитного портфелю збільшуються.

В ситуації, яка склалася в банківському секторі банки повинні притримуватися політики перевищення резервування з поступовим переходом після кризи до концепції динамічного резервування, коли резерви накопичуються на фазі кредитного буму і використовуються в період кризи, зменшуючи тим самим негативний вплив на рентабельність і власний капітал. В подальшому динамічні резерви доцільно розглядати як доповнення до економічного капіталу банків, які необхідні для покриття екстраординарних втрат. Необхідно розуміти, що якраз використання внутрішньої моделі оцінки економічного капіталу буде сприяти розвитку динамічного резервування.

Висновки до розділу 3

Рентабельність капіталу, (ROE – return on equity) вважають узагальнюючим показником прибутковості, який дозволяє визначити рівень віддачі коштів акціонерів.

З метою удосконалення методики аналізу прибутковості банку АТ «Ощадбанк», запропоновано підхід на основі до моделі проведення факторного аналізу показників прибутковості. В його основі використано принцип, закладений в методиці Дюпона.

Відповідно з розробленою моделлю проведення факторного аналізу дослідження ROE проходить за певною, чітко визначеною та логічною схемою, що розбивається на декілька етапів.

На першому етапі здійснюється розклад прибутковості капіталу на два фактори. На другому етапі фактор прибутковості активів додатково розбивається ще на два (загальна рентабельність і доходність активів). На третьому етапі фактор загальна рентабельність додатково розбивається ще на два фактори, через введення до показників статті «зобов'язання». На четвертому етапі додається фактор аналізу витратності зобов'язань банку.

За результатами факторного аналізу банку АТ «Ощадбанк» запропоновано заходи, як дозволять збільшити прибутковість банку, а саме:

- збільшити групи активів, що приносять найбільший процентний дохід

- збільшити питому вагу доходних активів в сукупних активах. Тобто банк повинен нарощувати активи, які приносять найбільші доходи банку і скорочувати до мінімуму активи від удержання яких банк не отримує майже нічого;

- управління ризиком процентних ставок: досягнення цільового рівня чистої процентної маржі, спреду, чистого процентного доходу, прогнозування руху процентних ставок, встановлення процентних ставок за залученими та наданими коштами;

- змінити структуру портфелю доходних активів, тобто підвищити питому вагу ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти. Ризикові операції можуть принести банку значний дохід, якщо він буде правильно ними управляти;

- забезпечити зростання непроцентних доходів, а саме приділити більшу увагу доходам від надання послуг «небанківського» характеру, а саме доходам від продажу основних засобів, нематеріальних активів і фінансових інвестицій та орендні операції.

З метою визначення економічного капіталу як перспективного напряму банківської діяльності розглянута методика оцінки капіталу під кредитний ризик яка орієнтована на визначення основного параметру, рекомендованого Базельською угодою – імовірності дефолту.

Розкрито теоретико-методичний підхід до побудови моделі оцінки економічного капіталу, який синтезує сучасні концепції ризику, ризикової вартості, очікуваних та неочікуваних втрат, метод стрес тестування на основі моделювання Монте-Карло, практична реалізація якого дозволяє модернізувати систему управління власними банківськими ресурсами.

При визначенні розміру економічного капіталу основну роль відіграють параметри і методи оцінки ризиків. В зв'язку з цим моделі оцінки економічного ризику розрізняють в залежності від методик, які використовуються для визначення ризику.

В після кризових умовах, коли реальні розподіли факторів ризиків, як правило, далекі від нормального закону і можуть призвести до заниження VaR, недооціненою імовірності дефолту, найбільш ефективним являється метод відновлення щільності розподілу, в якому використовують різні способи імітаційного моделювання на основі стохастичного моделювання Монте-Карло (один із видів стрес-тестування).

В ситуації, яка склалася в банківському секторі банки повинні притримуватися політики перевищення резервування з поступовим переходом після кризи до концепції динамічного резервування, коли резерви накопичуються на фазі кредитного буму і використовуються в період кризи, зменшуючи тим самим негативний вплив на рентабельність і власний капітал. В подальшому динамічні резерви доцільно розглядати як доповнення до економічного капіталу банків, які необхідні для покриття екстраординарних втрат. Необхідно розуміти, що якраз використання внутрішньої моделі оцінки економічного капіталу буде сприяти розвитку динамічного резервування та забезпечувати відповідний рівень фінансової безпеки банку.

ВИСНОВКИ

Отже, фінансова безпека банку характеризується таким станом, за якого забезпечується його економічний розвиток і стабільна фінансова діяльність, гарантований захист його активів, здатність адекватно і без суттєвих втрат реагувати на зміни внутрішньої та зовнішньої ситуації. Дана категорія передбачає такий динамічний стан банківської установи, який характеризується збалансованістю та стійкістю до впливу екзогенних і ендогенних загроз, здатністю досягати поставлених цілей і генерувати достатній обсяг фінансових ресурсів для забезпечення стійкого розвитку.

Фінансова безпека – це поняття, яке перебуває в постійному русі й видозмінюється під дією великої кількості різноманітних чинників. Далеко не останнє місце серед них посідають загрози безпеці, які можна описати як умови функціонування банківської установи, що з огляду на об'єктивні й суб'єктивні причини здатні негативно вплинути на стан фінансово-економічної безпеки, створюють небезпеку життєво важливим інтересам банку. Ключовими характеристиками фінансової безпеки банків є забезпечення рівноважного та стійкого фінансового стану, сприяння ефективній діяльності банку, а також можливість на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку, нейтралізувати кризи і запобігати банкрутству.

Таким чином, визначення пріоритетності загроз фінансовій безпеці банку та реалізація засобів їх усунення дають змогу підвищити ефективність прийняття управлінських рішень та формування стратегії управління фінансово-економічною безпекою банку.

Формування ефективної системи управління фінансовою безпекою банку дозволяє забезпечити його рівноважний і стійкий фінансовий стан, сприяє ефективній діяльності, дозволяє на ранніх стадіях визначити проблемні місця в діяльності банку. Розробка ефективного механізму підвищення фінансової безпеки банку повинна ґрунтуватися на оцінці загроз цій безпеці. Повнота,

своєчасність і ефективність заходів управління для усунення, попередження та запобігання існуючих і потенційних загроз для банківської системи значною мірою залежать від адекватної оцінки існуючого рівня банківської безпеки.

Механізм фінансової безпеки необхідно інтегрувати в систему управління банком, що дасть можливість здійснювати постійний контроль за ризиковим середовищем банку і ухвалювати своєчасні та обґрунтовані з економічної точки зору рішення.

Методика оцінювання фінансової безпеки банку повинні базуватися на врахуванні чинників зовнішнього та внутрішнього середовища, а також визначенні вимог і критеріїв (капітальної бази, ліквідності, прибутковості та якості активів). Комплексне врахування конкретизованих складових внутрішньої і зовнішньої фінансової безпеки банку дає можливість оцінювати її та регулювати за допомогою корегування управлінських рішень в процесі реалізації стратегії банківського розвитку.

Діагностику фінансової безпеки банку, на основі ключових показників фінансового стану, нами було здійснено на прикладі АТ «Ощадбанк».

Рівень фінансової безпеки будь якого банку визначається основними фінансовими показниками діяльності. Достатня за обсягом та належним чином збалансована ресурсна база банків є важливою передумовою їх прибутковості, підтримки достатньої ліквідності та довіри з боку учасників ринку.

Аналіз капіталу АТ «Ощадбанк» за аналізований період відбулося збільшення його загального розміру на 6,5%. Причиною цього стало зростання залишків зобов'язань банку на 13,3%. Проте водночас відбулося зменшення власного капіталу на 37,4%. При цьому слід зазначити, що хоча розмір власного капіталу збільшився порівняно з 2018 р., проте наявна загальна негативна динаміка порівняно з 2017 р.

Проведений аналіз відповідність зміни обсягу залишків активів, власного капіталу, кредитного та інвестиційного портфелів АТ «Ощадбанк» дає можливість стверджувати, що зменшення обсягу власного капіталу відповідно до 2017 р. відбувалося на фоні зростання обсягу активів (6,53%) та зменшення

кредитного портфелю (12,53%).

Регулятивний капітал є одним із найважливіших показників діяльності банків, основним призначенням якого є покриття негативних наслідків різноманітних ризиків, які банки беруть на себе в процесі своєї діяльності, та забезпечення захисту вкладів, фінансової стійкості й стабільної діяльності банків. Слід зазначити, що за проаналізований період регулятивний капітал банку знизився на 14233,4 млн грн або 41,70%, що досить суттєво. Також, слід зазначити, що банк у 2017 р. та 2019 р. не дотримувався показників достатності капіталу, що є неприпустимим для системного банку.

За аналізований період співвідношення дохідних активів і платних зобов'язань зменшилося на 0,079 і станом на кінець 2019 р склало 1,048 (при оптимальному значенні не менше 0,90). Зменшення показника співвідношення дохідних активів і сукупних зобов'язань свідчить про те, що АТ «Ощадбанк» необхідно переглянути свою політику щодо формування ресурсів.

Коефіцієнти надійності банку за аналізований період зменшився на 0,069 п. й при цьому показник у 2018 та 2019 рр. не відповідав оптимальному значенню, яке має бути не менше 0,10. Отже, банк має проблеми з достатньою забезпеченістю власним капіталом.

Щодо фінансових результатів діяльності, то слід зазначити, що протягом аналізованого періоду діяльність банку була прибутковою. Але при цьому показники ефективності демонстрували негативну динаміку.

Показники ділової активності також підтвердили попередні розрахунки, оскільки демонстрували зниження у 2019 р. порівняно з базовим 2017 р.

Рентабельність капіталу, (ROE – return on equity) вважають узагальнюючим показником прибутковості, який дозволяє визначити рівень віддачі коштів акціонерів.

З метою удосконалення методики аналізу прибутковості банку АТ «Ощадбанк», запропоновано підхід на основі до моделі проведення факторного аналізу показників прибутковості. В його основі використано принцип, закладений в методиці Дюпона.

Відповідно з розробленою моделлю проведення факторного аналізу дослідження ROE проходить за певною, чітко визначеною та логічною схемою, що розбивається на декілька етапів.

На першому етапі здійснюється розклад прибутковості капіталу на два фактори. На другому етапі фактор прибутковості активів додатково розбивається ще на два (загальна рентабельність і доходність активів). На третьому етапі фактор загальна рентабельність додатково розбивається ще на два фактори, через введення до показників статті «зобов'язання». На четвертому етапі додається фактор аналізу витратності зобов'язань банку.

За результатами факторного аналізу банку АТ «Ощадбанк» запропоновано заходи, як дозволять збільшити прибутковості банку, а саме:

- збільшити групи активів, що приносять найбільший процентний дохід
- збільшити питому вагу доходних активів в сукупних активах. Тобто банк повинен нарощувати активи, які приносять найбільші доходи банку і скорочувати до мінімуму активи від удержання яких банк не отримує майже нічого;
- управління ризиком процентних ставок: досягнення цільового рівня чистої процентної маржі, спреду, чистого процентного доходу, прогнозування руху процентних ставок, встановлення процентних ставок за залученими та наданими коштами;
- змінити структуру портфелю доходних активів, тобто підвищити питому вагу ризикових кредитів в кредитному портфелі банку, наданих під високі проценти. Ризикові операції можуть принести банку значний дохід, якщо він буде правильно ними управляти;
- забезпечити зростання непроцентних доходів, а саме приділити більшу увагу доходам від надання послуг «небанківського» характеру, а саме доходам від продажу основних засобів, нематеріальних активів і фінансових інвестицій та орендні операції.

З метою визначення економічного капіталу як перспективного напрямку банківської діяльності розглянута методика оцінки капіталу під кредитний

ризик яка орієнтовані на визначення основного параметру, рекомендованого Базельською угодою – імовірності дефолту.

Розкрито теоретико-методичний підхід до побудови моделі оцінки економічного капіталу, який синтезує сучасні концепції ризику, ризикової вартості, очікуваних та неочікуваних втрат, метод стрес тестування на основі моделювання Монте-Карло, практична реалізація якого дозволяє модернізувати систему управління власними банківськими ресурсами.

В ситуації, яка склалася в банківському секторі банки повинні притримуватися політики перевищення резервування з поступовим переходом після кризи до концепції динамічного резервування, коли резерви накопичуються на фазі кредитного буму і використовуються в період кризи, зменшуючи тим самим негативний вплив на рентабельність і власний капітал. В подальшому динамічні резерви доцільно розглядати як доповнення до економічного капіталу банків, які необхідні для покриття екстраординарних втрат. Необхідно розуміти, що якраз використання внутрішньої моделі оцінки економічного капіталу буде сприяти розвитку динамічного резервування та забезпечувати відповідний рівень фінансової безпеки банку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Аванесова Н. Е., Ілляшенко М. П. Концептуальні основи управління фінансово-економічною безпекою банків. *Проблеми системного підходу в економіці*. 2017. Вип. 6(2). С. 93–97.
2. Бага О. М., Малахов В. А. Перспективи запровадження міжнародних стандартів «Базель-III» для вітчизняних банків на основі міжнародного досвіду. *Траектория науки*. Харків, 2016. Т. 2, № 4. С. 37–45.
3. Банківський менеджмент: питання теорії та практики : монографія / О. А. Криклій та ін. Суми : ДВНЗ «УАБС НБУ», 2011. 152 с.
4. Банківський менеджмент: питання теорії та практики: монографія /О. А. Криклій, Н. Г. Маслак, О. М. Пожар та ін. Суми : ДВНЗ УАБС НБУ, 2011. 152 с.
5. Барановський О. І. Банківська безпека: проблема виміру. *Економіка і прогнозування*. 2006. № 1. С. 7–25.
6. Барилюк М. Р. Організаційно-економічний механізм забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Бізнес Інформ*. 2016. № 11. С. 261–269.
7. Барилюк М.-М. Р. Функціонування системи забезпечення фінансової безпеки комерційного банку. *Світ фінансів*. 2017. Вип. 2. С. 158–169.
8. Барилюк М.-М. Р. Аналіз категоріального апарату дослідження фінансової безпеки комерційного банку. *Науковий вісник Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки*. 2017. Вип. 23(3). С. 48–53.
9. Бланк А. И. Финансовый менеджмент: учеб. курс. Киев: Эльга; Ника-Центр, 2007. 521 с.
10. Болгар Т. М. Фінансова безпека банків в умовах ринкової трансформації економіки України: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук: спец. 08.00.08. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 22 с.

11. Бородай А. О. Методичний підхід до оцінки рівня фінансової безпеки банківської установи. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2016.– №13. С. 494–499.
12. Вергун А. М., Давиденко А. А. Забезпечення фінансової безпеки банку. *Соціально-гуманітарний вісник*. 2019. Вип. 25. С. 196–200.
13. Вовчак О. Розвиток стратегічного управління та його особливості в банках з іноземним капіталом. *Технологический аудит и резервы производства*. 2016. № 30. С. 36–41.
14. Гамза В. А., Ткачук И. Б. Безопасность банковской деятельности: учебник. Москва : Маркет ДС, 2006. 424 с.
15. Гірман Ю. В. Передумови створення оптимальної моделі забезпечення фінансової безпеки банку на базі світового досвіду. *Інвестиції: практика та досвід*. 2018. № 2. С. 49–53.
16. Гірман Ю. В. Ситуативне застосування елементів фінансового моніторингу в рамках забезпечення фінансової безпеки банку. *Агросвіт*. 2018. № 2. С. 71–76.
17. Голобородько Ю.О. Теоретичні підходи до розкриття сутності та складових фінансової безпеки банківських установ. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2012. Вип. 22.12. 2012. С. 194–198.
18. Гребенюк Н. О. Фінансова безпека банків: система розпізнання загроз та усунення ризиків. *Вісник Харківського національного університету ім. В.Н. Каразіна. Серія: «Економічна»*. 2016. № 91. С. 53–64.
19. Д'яконова І. І., Шиян Д. В. Теоретичні аспекти формування механізму забезпечення фінансової безпеки банківської системи. *Вісник Університету банківської справи Національного банку України*. 2013. № 1. С. 156–163.
20. Дмитров С. О. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінансовий простір*. № 2 (6). 2012. С. 11–15
21. Добрик Л. О., Запорожець Г. В. Фінансова безпека банку як складова його стійкості. *Ефективна економіка*. 2014. № 6. URL : <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=3116> (дата звернення: 01.10.2020)

22. Євченко Н. Г., Криклій О. А. Вплив ризиків на фінансову безпеку банку. *Проблеми і перспективи розвитку банківської системи України*. Суми: УАБС НБУ, 2009. С. 45–52.

23. Єгоричева С. Інноваційна діяльність комерційних банків: стратегічні аспекти: монографія. Полтава: ТОВ «АСМІ», 2010. 348 с.

24. Єпіфанов А. О. Фінансова безпека підприємств і банківських установ : монографія / За заг. редакцією д-ра екон. наук, проф. А. О. Єпіфанова. Суми: ДВНЗ «УАБС НБУ», 2009. 295 с.

25. Жихор О. Б., Поліщук І. В. Оцінка рівня фінансової безпеки комерційного банку. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.7. С. 355–360.

26. Зачосова Н. В. Особливості забезпечення фінансової безпеки комерційних банків в Україні. *Науковий вісник: фінанси, банки, інвестиції*. 2011. № 4. С. 74–78.

27. Квасова О. П., Куксюк Т. В. Організація інформаційно-аналітичної діяльності у забезпеченні фінансово-економічної безпеки банку. *International scientific journal*. 2015. № 2. С. 36–42.

28. Киш Л. М. Аспекти фінансової безпеки банку. *Причорноморські економічні студії*. 2018. Вип. 27(2). С. 98–103.

29. Коковіхіна О. О., Високорода М. С. Фінансова безпека комерційного банку: подальше удосконалення визначення. *Вісник економіки транспорту і промисловості*. 2014. Вип. 45. С. 253–256.

30. Копилюк О. І. Механізм управління фінансовою безпекою банків України. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України*. 2017. Вип. 3. С. 62–65.

31. Кулиняк І. Я., Прокопишин-Рашкевич Л. М., Бородавко А. П. Оцінювання рівня фінансової безпеки комерційних банків України. *Наукові записки Національного університету "Острозька академія". Серія : Економіка*. 2019. № 12. С. 113–118.

32. Левицький В. Формування механізму управління фінансовою

безпекою банківської установи. *Економічний часопис Східноєвропейського національного університету імені Лесі Українки. Серія: Гроші, фінанси та кредит.* 2016. С. 90–95.

33. Лісняк А. Є. Теоретичні підходи до визначення сутності фінансової безпеки банку. *Соціально-економічні проблеми сучасного періоду України.* 2017. Вип. 2. С. 118–122.

34. Лісняк А. Є. Формування стратегії забезпечення фінансової безпеки банку. *Науковий вісник Ужгородського національного університету. Серія : Міжнародні економічні відносини та світове господарство.* 2018. Вип. 22(2). С. 71–77.

35. Марич М. Г., Купчанко М. Я. Фінансова діагностика в комплексі фінансової безпеки комерційних банків України. *Науковий вісник. Економічні науки.* 2013. Вип. 1. С. 186–195.

36. Марків Г. Банківський стратегічний менеджмент: особливості та напрями розвитку. *Вісник Львівського національного аграрного університету.* 2014. № 21 (1). С. 41–45.

37. Мельник С. С. Фінансова безпека комерційного банку. *Інтелект XXI.* 2017. № 2. С. 253–259.

38. Момот Т. В., Овчелупова О. М., Соловйова К. С. Оцінка рівня фінансово-економічної безпеки банківських установ в умовах кризи. *Комунальне господарство міст. Сер. : Економічні науки.* 2015. Вип. 125. С. 32–36.

39. Музичка О.М., Журибіда Н.Р., Галько Є.О. Методичні підходи до оцінювання рівня фінансової безпеки банків. *Бізнес Інформ.* 2019. № 3. С. 322–327.

40. Новікова Т. В., Ворон Д. В. Організація управління фінансово-економічною безпекою в банку. *Міжнародний науковий журнал "Інтернаука".* 2016. № 12(2). С. 111–114.

41. Павленко В. В. Визначення особливостей забезпечення економічної безпеки банків в умовах фінансової нестабільності. *Науковий вісник*

Херсонського державного університету. Сер. : Економічні науки. 2016. Вип. 16(2). С. 130–132.

42. Пантелєєв В. П., Чмихалов А. В. Фінансова безпека банку. *Молодий вчений*. 2018. № 1(2). С. 949–951.

43. Пацера М. Система управління інформаційною безпекою як важлива складова загальної системи управління банком. *Вісник НБУ*. 2015. №6. С. 48–50.

44. Підвисоцька Л. Я., Хитрін О. І. Оцінка рівня системи внутрішнього контролю в управлінні фінансовою безпекою банку. *Бізнес Інформ*. 2017. № 6. С. 207–214.

45. Побережний С. М., Пластун О. Л., Болгар Т. М. Фінансова безпека банківської діяльності. Суми : УАБС НБУ, 2010. 112 с.

46. Про банки і банківську діяльність. Закон України від 07.12.2000 р. № 2121-III. URL: <http://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2121-14> (дата звернення: 08.09.2020).

47. Про затвердження Положення про визначення банками України розміру кредитного ризику за активними банківськими операціями. Постанова НБУ від 30.06.2016 р. № 351. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0351500-16> (дата звернення: 16.10.2020).

48. Прокопенко Н. С., Виклюк М. І. Складові безпеки банківської діяльності. *Науковий вісник НЛТУ України*. 2014. Вип. 24.1. С. 302–308.

49. Родченко С. С. Дефініції фінансово-економічної безпеки банку. *Економічний аналіз*. 2018. Т. 28(4). С. 155–166.

50. Савчук А. В. Управління фінансовою безпекою комерційного банку. *Фінанси і кредит*. 2014. С. 306–307.

51. Сайт Публічного акціонерного товариства «Державний ощадний банк України». URL: <https://www.oschadbank.ua/ua> (дата звернення: 14.10.2020).

52. Самура Ю., Кульчицька Н. Формування системи безпеки в банківських установах. *Глобальні та національні проблеми економіки*. 2017. Вип. 15. URL: global-national.in.ua/issue-17-2017. (дата звернення: 16.09.2020).

53. Ситник Н. С., Васьків І. М. Фінансова безпека банків як один зі складників фінансової безпеки держави. *Вчені записки Таврійського національного університету імені В.І. Вернадського. Серія : Економіка і управління*. 2018. Т. 29(68), № 6. С. 129–132.

54. Ситник Н. С., Башко Л. М. Фінансова безпека банків як передумова стабільного розвитку банківської діяльності України. *Бізнес-навігатор*. 2018. Вип. 6. С. 198–202.

55. Сметанкіна А. О., Тарасенко І. О. Удосконалення системи управління фінансовою безпекою банку в умовах ризику. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 1. С. 93–97.

56. Сніщенко Р. Г. Механізм формування системи фінансової безпеки банку. *Економіка і регіон*. 2012. № 6. С. 136–140.

57. Стратегія розвитку Ощадбанку на 2018–2022 роки URL: <https://www.oschadbank.ua/bitrix/templates/ipoteka/image/Oschadbank%20Strategy%202018-2022.pdf> (дата звернення: 18.10.2020).

58. Тарасенко І. О., Чернишов М. О. Теорія та практика управління фінансовою безпекою банку. *Формування ринкових відносин в Україні*. 2016. № 10. С. 8–13.

59. Ткаченко А. М., Маменко К. І. Вимірювання фінансової безпеки банківської системи. *Стратегія і механізми регулювання промислового розвитку: збірник наукових праць*. 2009. С. 333–346.

60. Трудова М. Є. Особливості фінансово-економічної безпеки банків. *Вісник Одеського національного університету. Серія : Економіка*. 2015. Т. 20, Вип. 4. С. 238–242.

61. Фадєєв Д. А. Фінансова безпека банківської діяльності в Україні. URL: <https://www.rusnauka.com> (дата звернення: 18.12.2020).

62. Хитрін О. І. Фінансова безпека комерційних банків. *Фінанси України*. 2004. № 11. С. 118–124.

63. Шевчук Ю. В., Білорус А. І. Особливості управління фінансовою безпекою банківського сектору України. *Вісник Одеського національного*

університету. Серія : Економіка. 2019. Т. 24, Вип. 4. С. 170–174.

64. Шиян Д. В. Організаційно-методичні аспекти формування механізму фінансової безпеки банківської системи. *Фінансовий простір*. 2014. № 2. С. 152–163.

65. Щербатих Д. В., Шпильовий Б. В. Підходи та загрози до формування фінансово-економічної безпеки банківських установ. *Вісник Черкаського університету. Серія : Економічні науки*. 2016. № 1. С. 141–148.

66. Aizenman J., Jinjarak Y., Park D. Financial Development and Output Growth: A Comparative Sectoral Analysis. *NBER Working paper*. 2015. № 20917, P. 1–37.

67. Basel Committee on Banking Supervision. A sound capital planning process: fundamental elements, January 2014 / website of Bank for International Settlements URL : <http://www.bis.org/publ/bcbs277.htm>. (дата звернення: 09.12.2020).

68. Klomp J., Haan J. Bank regulation, the quality of institutions and banking risk in emerging and developing countries: An empirical analysis. *Emerging Markets and Trade*. 2014. Vol. 50. № 6. P. 19–40.

69. Dietz M., Härle P., Khanna S. A digital crack in bankings business-model. April 2016. URL : <http://www.mckinsey.com/industries/financial-services/our-insights/a-digitalcrack-in-bankings-business-model> (дата звернення: 18.11.2020).

70. Peter S. Rose (Author), Sylvia C. Hudgins (Author) *Bank Management & Financial Services*. McGrawHill Higher Education: 8 edition (1 Jun. 2009). 761 pages.

ДОДАТОК А

**АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»
(раніше – публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України»)**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД
ЗА РІК, ЩО ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2019 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2019 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2018 року
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	5	15 435 059	16 683 325
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	5	3 623 155	2 661 660
Процентні витрати	5	(13 566 574)	(13 894 739)
Чистий процентний дохід		5 491 640	5 450 246
Розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти		186 644	1 127 366
<i>у тому числі розформування резерву під очікувані кредитні збитки за активами, за якими нараховуються проценти</i>	6	82 635	3 394 315
Чистий процентний дохід після розформування резерву під очікувані кредитні збитки та збитки від модифікації за активами, за якими нараховуються проценти		5 678 284	6 577 612
Комісійні доходи	7	6 438 711	5 236 359
Комісійні витрати	7	(2 235 702)	(1 771 336)
Чистий прибуток від операцій з іноземною валютою	8	3 454 825	865 126
Чистий збиток від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	10	(3 649 396)	(2 410 823)
Розформування/(формування) резерву під очікувані кредитні збитки за іншими фінансовими активами і гарантіями	6	82 961	(168 162)
Формування резерву під збитки від знецінення нефінансових активів	6	(41 660)	(38 708)
Чистий інший дохід	29	336 160	300 915
Чистий непроцентний дохід		4 385 899	2 013 371
Операційні доходи		10 064 183	8 590 983
Операційні витрати	9	(9 809 993)	(8 558 212)
Прибуток до оподаткування		254 190	32 771
Відшкодування з податку на прибуток	11	969	129 468
Чистий прибуток за рік		255 159	162 239

**АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»
(раніше – публічне акціонерне товариство «Державний ощадний банк України»)**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНОМ НА 31 ГРУДНЯ 2019 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2019 року	31 грудня 2018 року
Активи			
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	13	36 692 395	10 600 815
Кошти в банках	14	20 155 539	10 910 047
Кредити, надані клієнтам	15	65 168 344	67 543 176
Інвестиції	16	113 616 183	116 590 238
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	18	24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	17	809 070	796 869
Основні засоби та нематеріальні активи	19	9 947 977	8 953 527
Передплата з податку на прибуток		270 256	267 324
Інші активи	20	2 416 557	2 065 173
Всього активів		249 101 121	217 751 969
Зобов'язання і власний капітал			
Зобов'язання:			
Кошти банків	21	58 040	54 074
Рахунки клієнтів	22	202 143 040	154 016 454
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	23	18 303 243	34 496 675
Інші запозичені кошти	24	4 430 083	6 618 734
Інші зобов'язання	25	1 782 373	1 013 391
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	11	369 794	130 137
Субординований борг	26	2 462 640	2 879 790
Всього зобов'язань		229 549 213	199 209 255
Власний капітал:			
Акціонерний капітал	27	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 817 194	1 821 887
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		1 018 205	215 554
Непокритий збиток		(33 008 471)	(33 219 707)
Всього власного капіталу		19 551 908	18 542 714
Всього зобов'язань і власного капіталу		249 101 121	217 751 969

Від імені Правління:

А.Г. Пишний
Голова Правління

15 травня 2020 року

Г.С. Костенко
Головний бухгалтер

15 травня 2020 року

ДОДАТОК Б

ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ПРИБУТКИ І ЗБИТКИ ТА ІНШИЙ СУКУПНИЙ ДОХІД ЗА РІК, ЩО
ЗАКІНЧИВСЯ 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ (у тисячах гривень)

	Примітки	За рік, що закінчився 31 грудня 2018 року	За рік, що закінчився 31 грудня 2017 року*
Процентні доходи, за фінансовими активами, що оцінюються за амортизованою вартістю та за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	6, 31	16 683 325	19 740 677
Процентні доходи за фінансовими активами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	6, 31	2 661 660	-
Процентні витрати	6, 31	(13 894 739)	(14 228 173)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД		5 450 246	5 512 504
Розформування/(формування) резерву під очікувані кредитні збитки /збитки від знецінення за активами, за якими нараховуються проценти	7, 31	1 175 156	(1 934 665)
ЧИСТИЙ ПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД ПІСЛЯ ФОРМУВАННЯ РЕЗЕРВУ ПІД ОЧІКУВАНІ КРЕДИТНІ ЗБИТКИ /НА ПОКРИТТЯ ЗБИТКІВ ВІД ЗНЕЦІНЕННЯ АКТИВІВ, ЗА ЯКИМИ НАРАХОВУЮТЬСЯ ПРОЦЕНТИ		6 625 402	3 577 839
Комісійні доходи	8, 31	5 236 359	4 001 099
Комісійні витрати	8, 31	(1 771 336)	(1 305 079)
Чистий прибуток/ (збиток) від операцій з іноземною	9	865 126	(451 777)
Чистий (збиток)/ прибуток від операцій з фінансовими інструментами, що оцінюються за справедливою вартістю через прибуток або збиток	11, 31	(2 410 823)	1 155 657
Чистий збиток від модифікації фінансових активів та зобов'язань, що оцінюються за амортизованою вартістю т фінансових активів, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід	31	(47 698)	-
(Формування)/розформування резерву під очікувані кредитні збитки/збитки від знецінення за іншими	7	(206 870)	530 170
Чистий інший дохід	31	300 823	180 675
ЧИСТИЙ НЕПРОЦЕНТНИЙ ДОХІД		1 965 581	4 110 745
ОПЕРАЦІЙНІ ДОХОДИ		8 590 983	7 688 584
ОПЕРАЦІЙНІ ВИТРАТИ	10, 31	(8 558 212)	(7 130 040)
ПРИБУТОК ДО ОПОДАТКУВАННЯ		32 771	558 544
Відшкодування /(витрати) з податку на прибуток	12	129 468	(21)
ЧИСТИЙ ПРИБУТОК ЗА РІК		162 239	558 523

**ПУБЛІЧНЕ АКЦІОНЕРНЕ ТОВАРИСТВО
«ДЕРЖАВНИЙ ОЩАДНИЙ БАНК УКРАЇНИ»**

**ОКРЕМИЙ ЗВІТ ПРО ФІНАНСОВИЙ СТАН
СТАНOM НА 31 ГРУДНЯ 2018 РОКУ
(у тисячах гривень)**

	Примітки	31 грудня 2018 року	31 грудня 2017 року*
АКТИВИ:			
Готівкові кошти та рахунки у Національному банку України	14	10 600 815	12 228 420
Кошти в банках	15, 31	10 910 047	17 028 838
Похідні фінансові активи	16, 31	-	21 767 424
Кредити, надані клієнтам	17	67 543 176	74 502 538
Інвестиції	18, 31	116 590 238	98 104 393
Інвестиції в дочірні компанії та асоційовані компанії	20, 31	24 800	24 800
Інвестиційна нерухомість	19	796 869	-
Основні засоби та нематеріальні активи	21	8 953 527	7 614 578
Передплата з податку на прибуток		267 324	294 694
Інші активи	22	2 065 173	2 276 811
ВСЬОГО АКТИВІВ		217 751 969	233 842 496
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ І ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
ЗОБОВ'ЯЗАННЯ:			
Кошти банків	23, 31	54 074	6 435 248
Рахунки клієнтів	24, 31	154 016 454	150 151 178
Кредити, що отримані від міжнародних та інших фінансових організацій	25, 31	34 496 675	34 548 265
Інші запозичені кошти	26, 31	6 618 734	7 299 686
Інші зобов'язання	27, 31	1 013 391	719 458
Субординований борг	28, 31	2 879 790	2 903 463
Відстрочені зобов'язання з податку на прибуток	12	130 137	533 569
Всього зобов'язань		199 209 255	202 590 867
ВЛАСНИЙ КАПІТАЛ:			
Акціонерний капітал	29	49 724 980	49 724 980
Резерв переоцінки будівель		1 821 887	1 822 086
Резерв переоцінки інвестицій, що оцінюються за справедливою вартістю через інший сукупний дохід		215 554	725 456
Непокритий збиток		(33 219 707)	(21 020 893)
Всього власного капіталу		18 542 714	31 251 629
ВСЬОГО ЗОБОВ'ЯЗАНЬ І ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ		217 751 969	233 842 496

*Банк початково застосував МСФЗ 9 з 1 січня 2018 року. Згідно обраного методу переходу, порівняльна інформація не була перерахована (Примітка 5). В результаті переходу на МСФЗ 9, Банк змінив презентацію деяких статей, презентація порівняльної інформації була змінена відповідно (Примітка 5).

Від імені Правління:

А. Г. Пишний
Голова Правління

25 квітня 2019 року

Виконавці: Рибалка О.В., Заднепровський К.Г., 278-60-22

Примітки на сторінках 8-117 є невід'ємною частиною цієї окремої фінансової звітності.

Г. С. Костенко
Головний бухгалтер

25 квітня 2019 року

Декларація академічної доброчесності здобувача вищої освіти ЗНУ

Я, Пупов Сергій Володимирович, студент 2 курсу, денної форми навчання, економічного факультету, спеціальності 073 «Менеджмент», освітньої програми «Управління фінансово-економічною безпекою», адреса електронної пошти _____,

- підтверджую, що написана мною кваліфікаційна робота на тему «Діагностика фінансової безпеки банку АТ «Ощадбанк»» відповідає вимогам академічної доброчесності та не містить порушень, що визначені у ст. 42 Закону України «Про освіту», зі змістом яких ознайомлений/ознайомлена;

- заявляю, що надана мною для перевірки електронна версія роботи є ідентичною її друкованій версії;

- згоден/згодна на перевірку моєї роботи на відповідність критеріям *академічної доброчесності у будь-який спосіб, у тому числі за допомогою Інтернет-системи*, а також на архівування роботи в базі даних цієї системи.

Дата _____ Підпис _____ Пупов С.В.

Дата _____ Підпис _____ Лепьохін О.В.